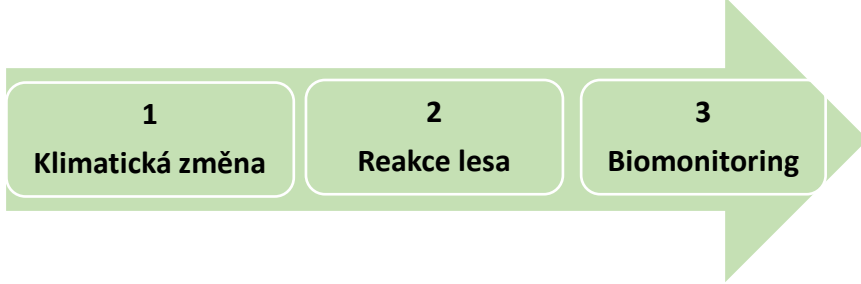

Lesy v čase změny: Biomonitoringem k pochopení reakce lesů

Jan Krejza & Petr Horáček

XXV. konference SVOL
Hotel Tři Věžičky – Střítež u Jihlavy 11, 23.4. 2024

1 Klimatická změna

Teplotní a vlhkostní režim lesních ekosystémů v ČR a Evropě

2 Reakce lesa

Změna dřevinné skladby

3 Biomonitoring

Podmínky prostředí a reakce dřevin

1

Klimatická změna

2

Reakce lesa

3

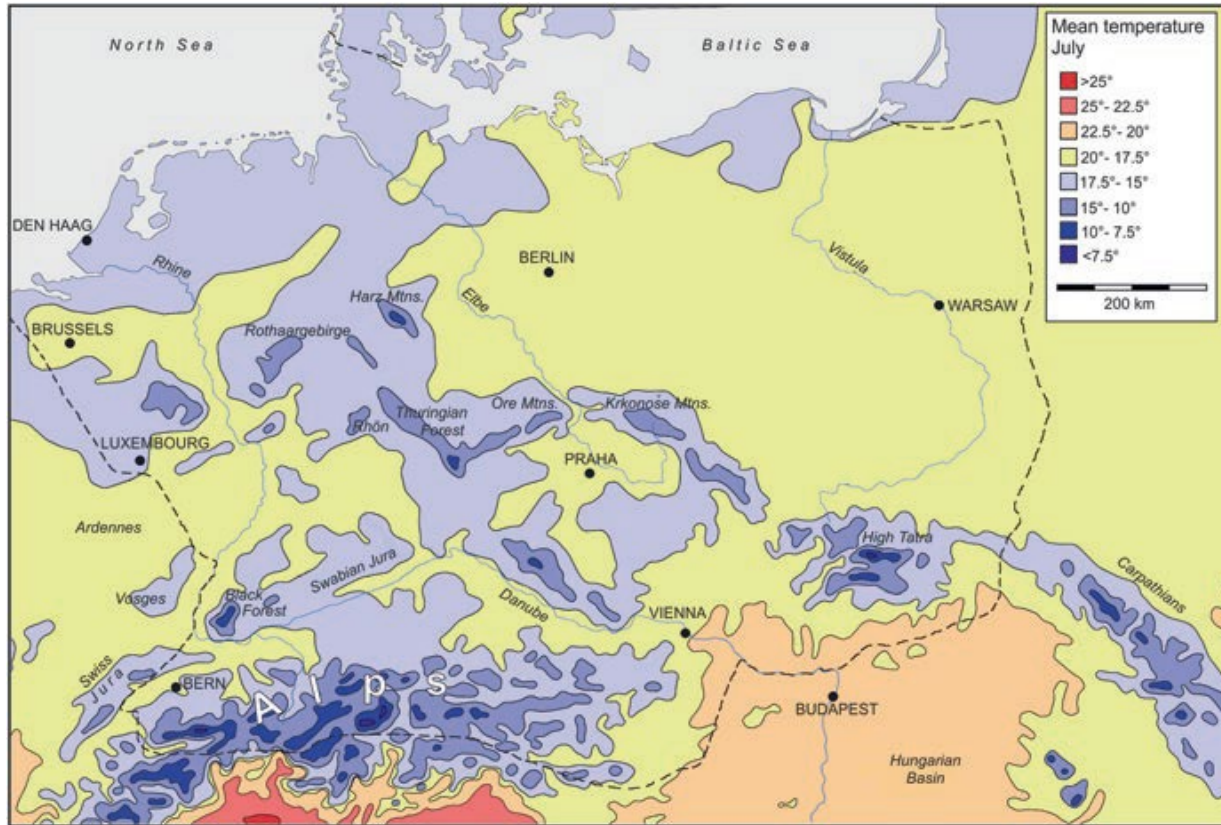
Biomonitoring

1 Klimatická změna

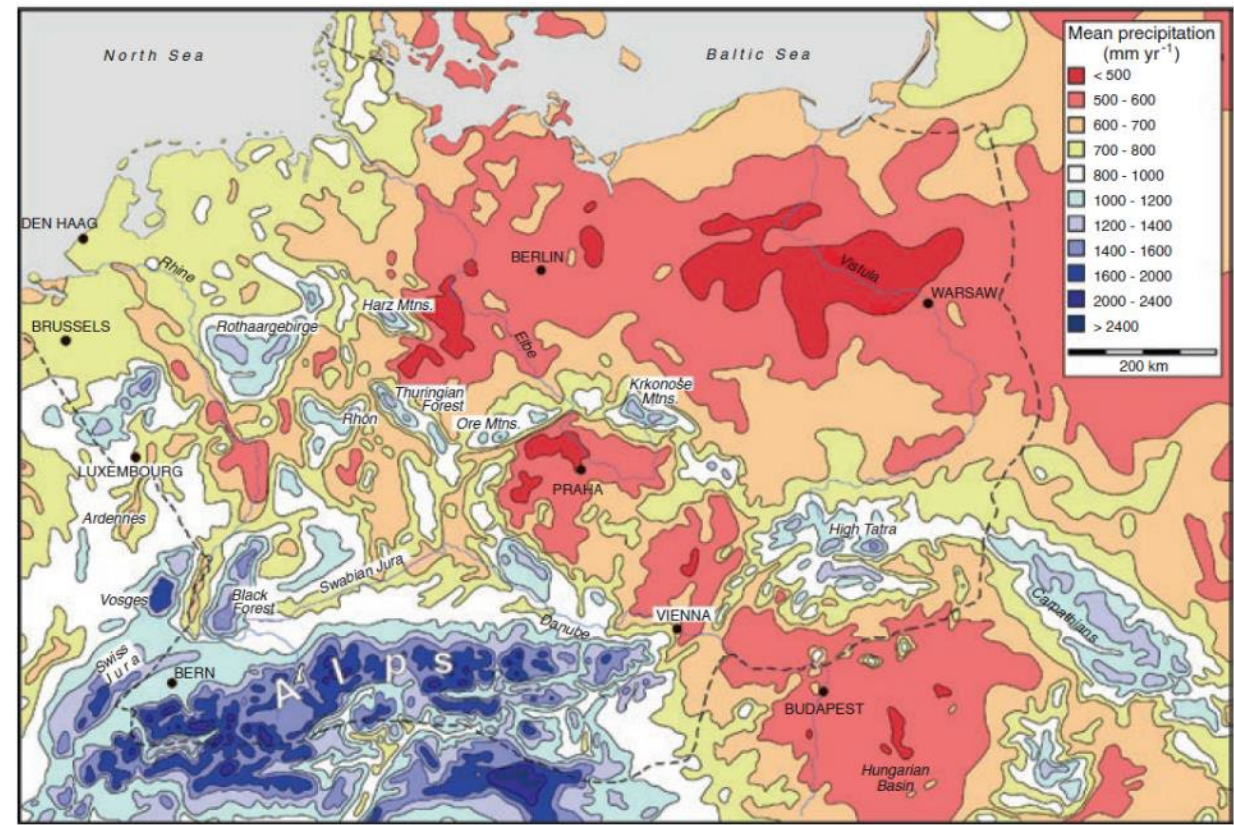
Teplotní a vlhkostní režim lesních ekosystémů v ČR a Evropě

- **Zvyšování průměrných teplot** v Evropě; **změny v rozložení srážek**, včetně změny jejich načasování a rozložení
- **Stres dřevin suchem** oslabuje jejich odolnost vůči škůdcům a chorobám
- Stres dřevin suchem vede také ke **zvýšenému úhynu** stromů a snížení produktivity lesů
- Rostoucí teploty ovlivňují **areál a rozšíření dřevin** v závislosti na jejich odolnosti vůči teplu a suchu
- **Změny v druhovém složení lesů ...**

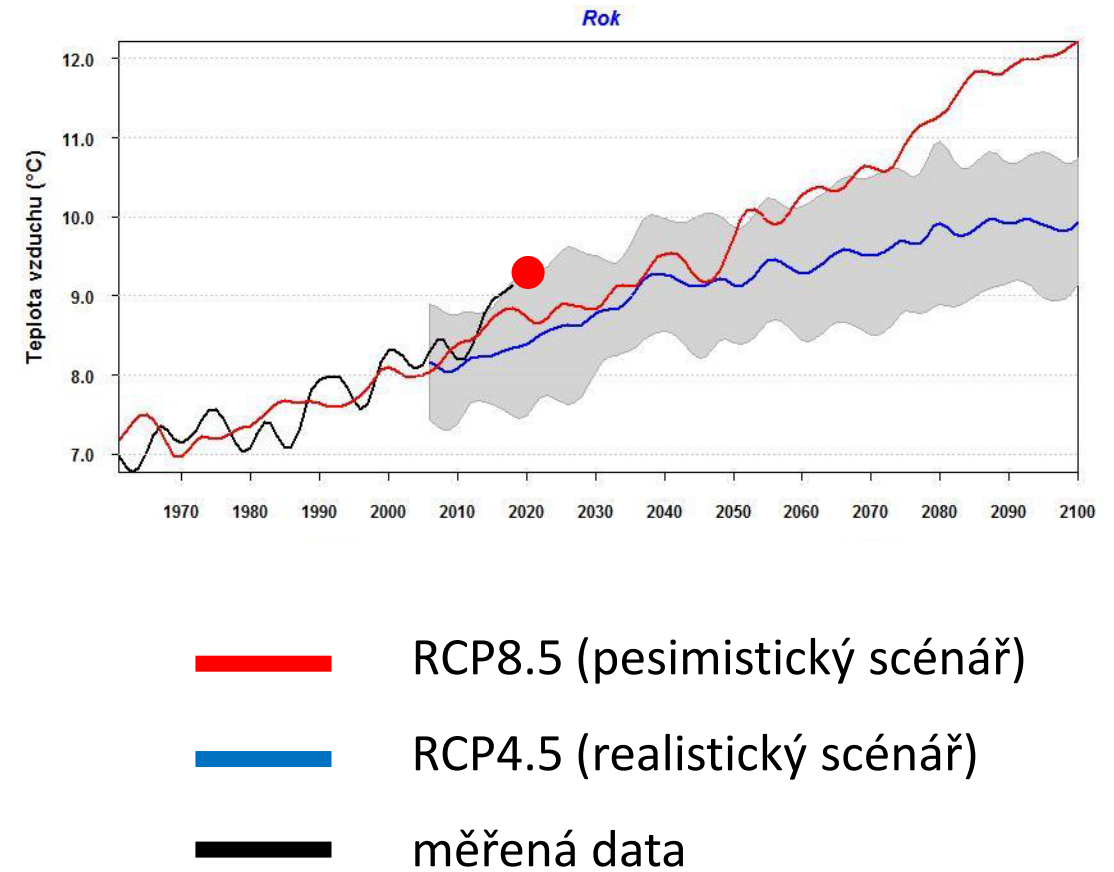
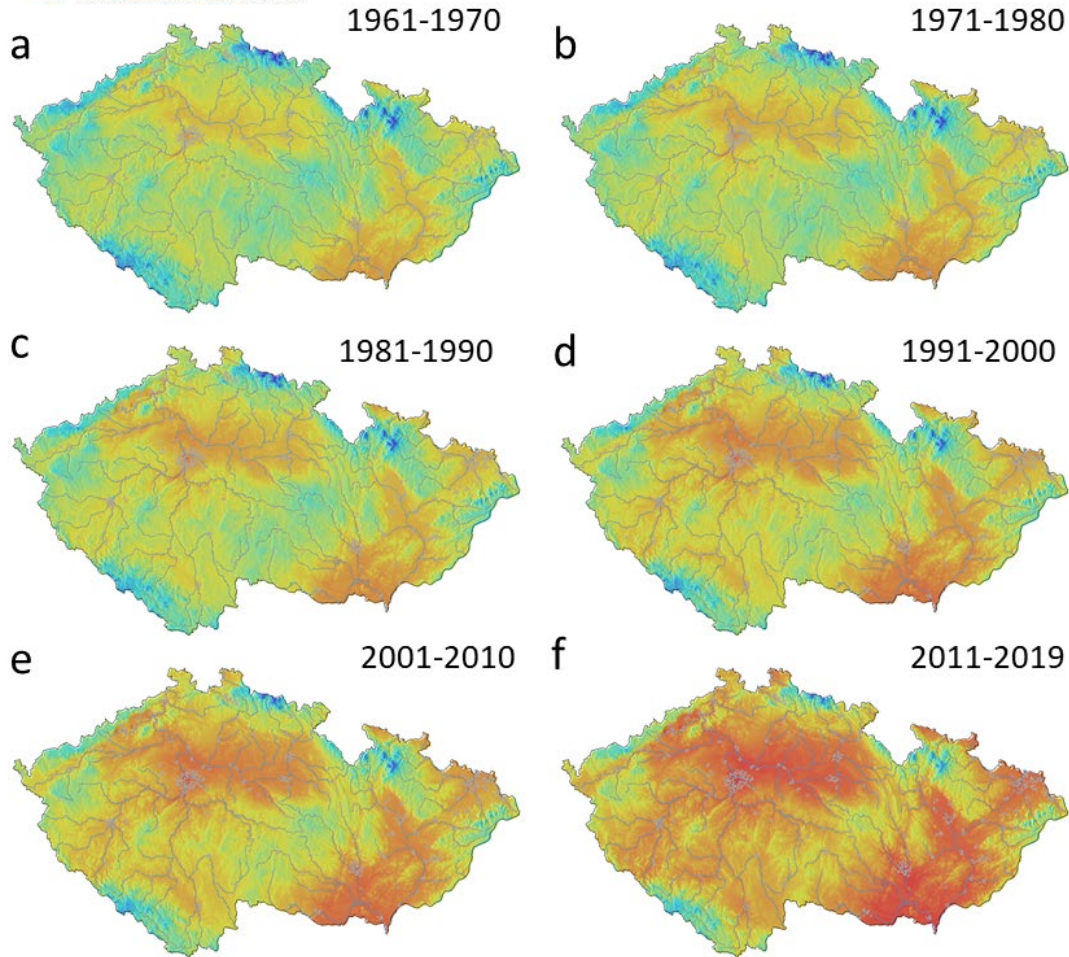

Průměrné červencové
teploty vzduchu
ve Střední Evropě;
výškový gradient

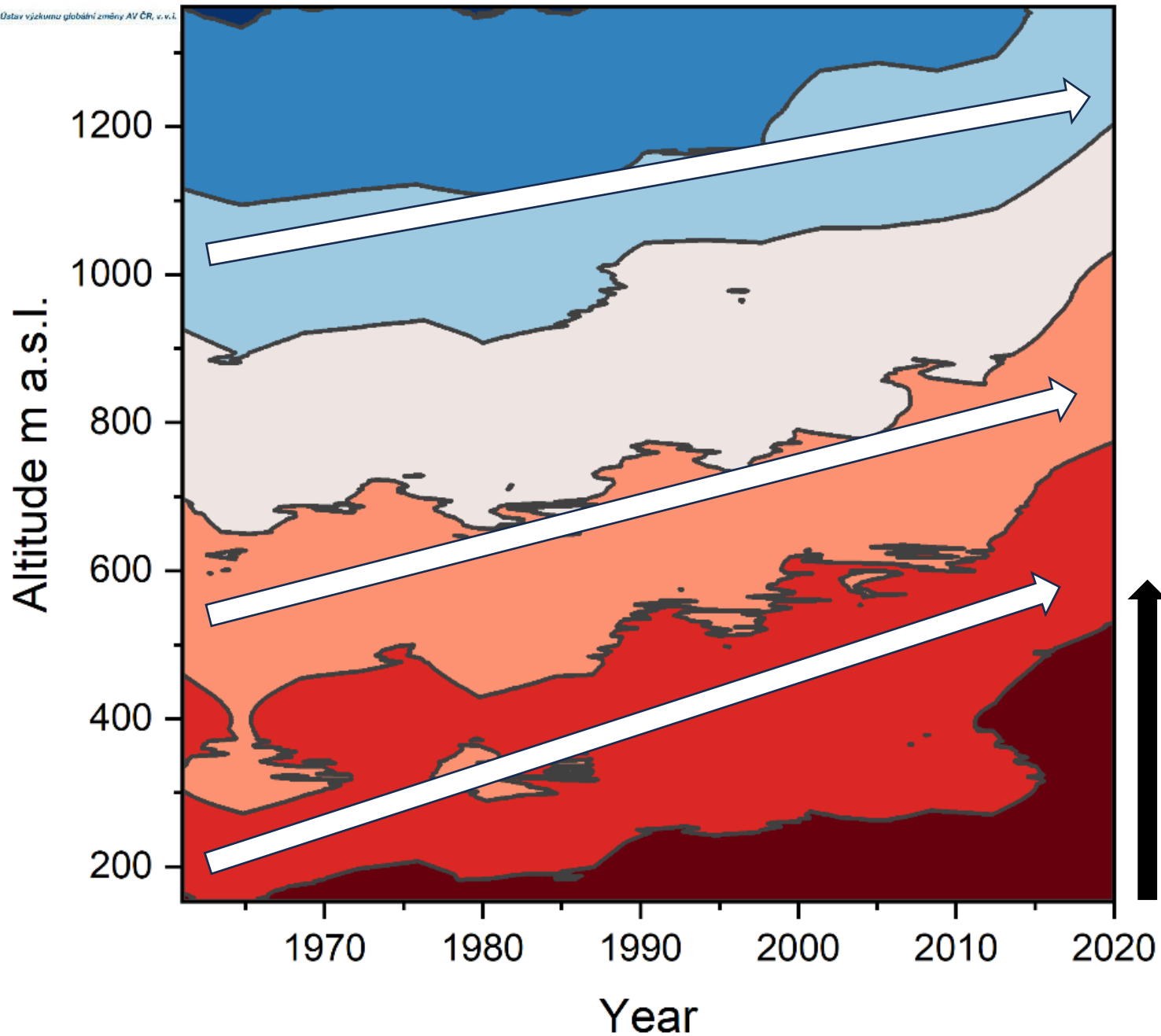
Průměrné
roční srážky
ve Střední Evropě;
výškový & geografický gradient

Leuschner, Ellenberg (2017)

Průměrné **roční teploty** (°C) v **ČR**;
1961 – 2019;
výškový gradient

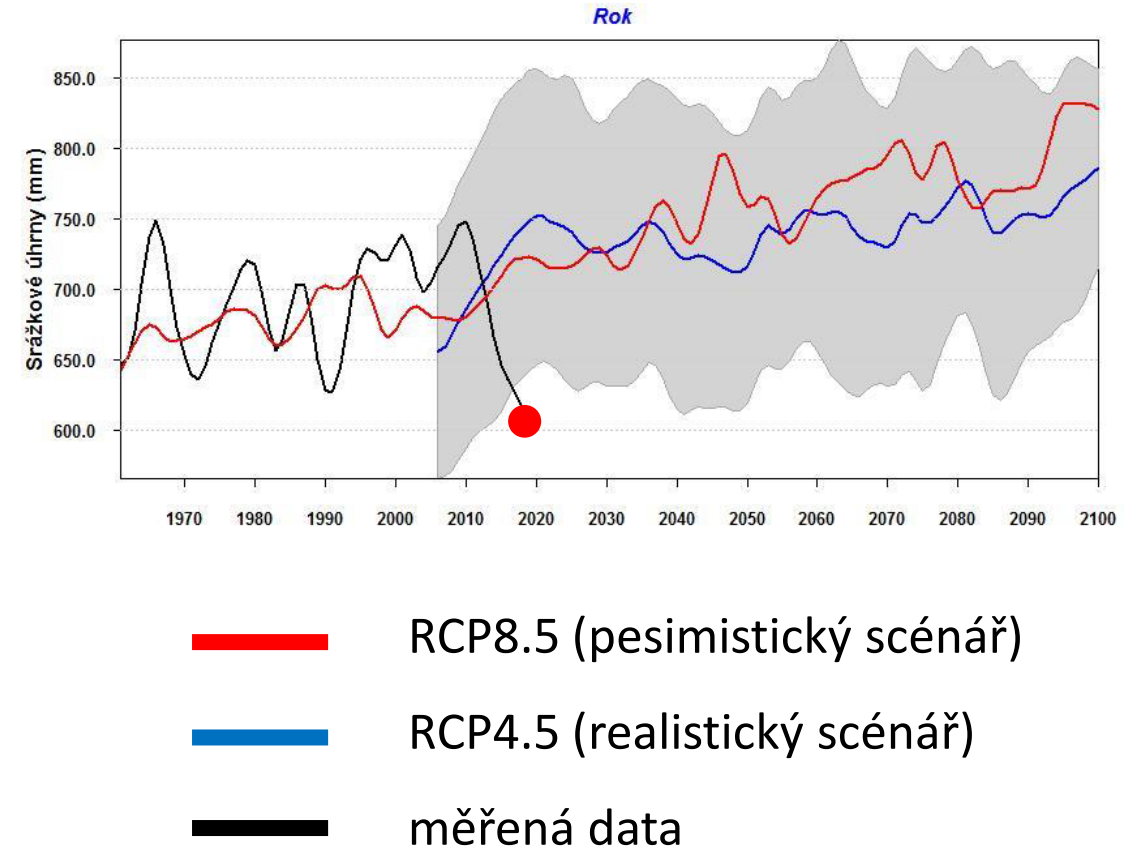
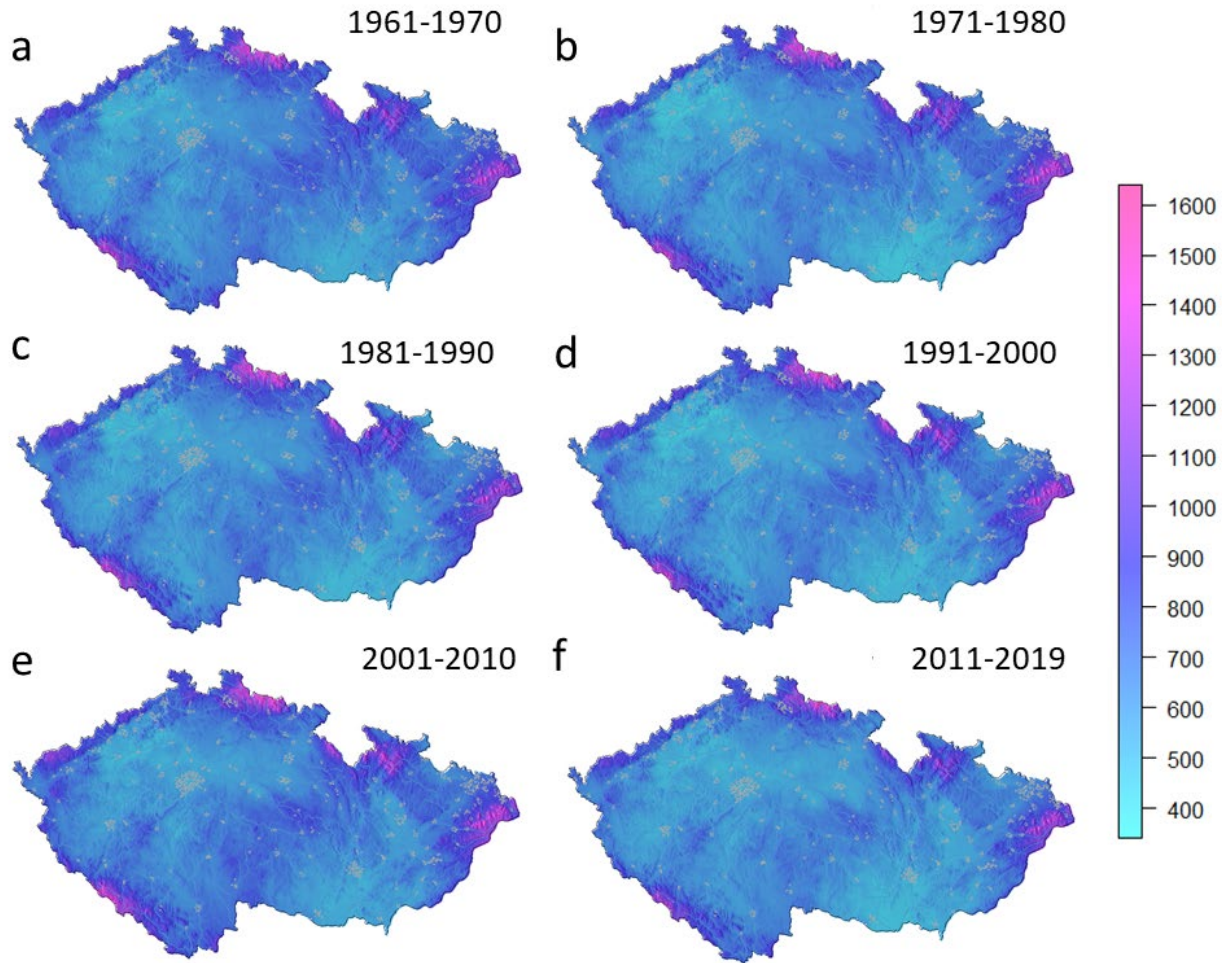

Průměrná roční teplota

Teplota vzduchu

+3°C
≈
+ 300 m n.m.

Posun vegetačních
stupňů

Roční suma srážek (mm) v ČR;
1961 – 2019;
výškový gradient

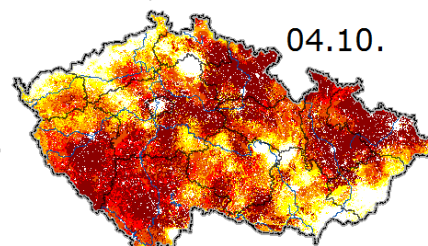
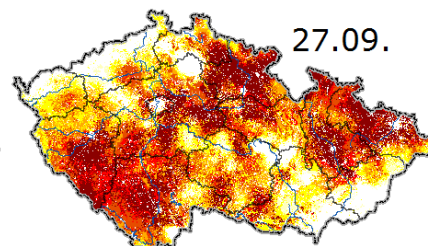
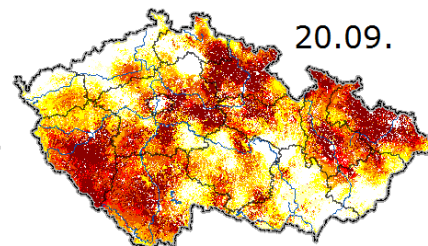
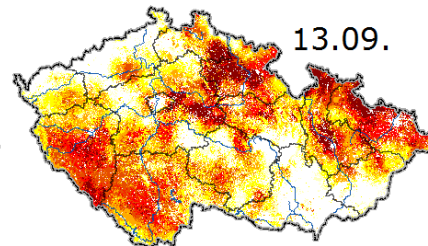
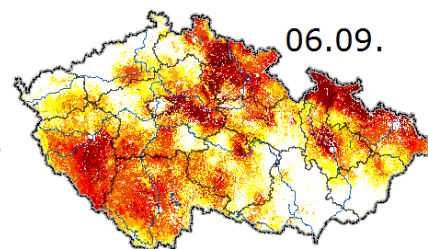
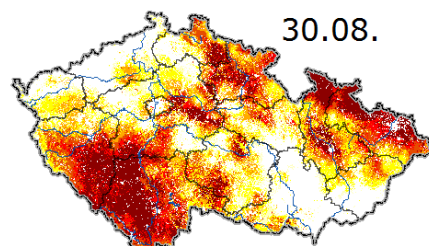
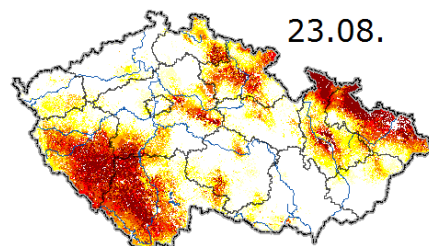
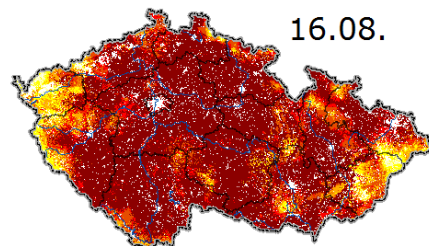
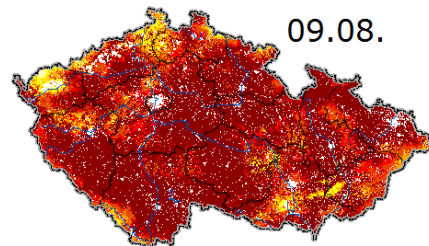
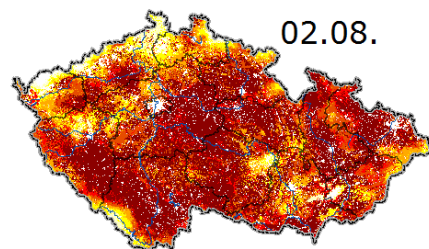
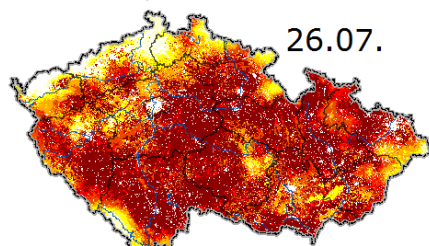
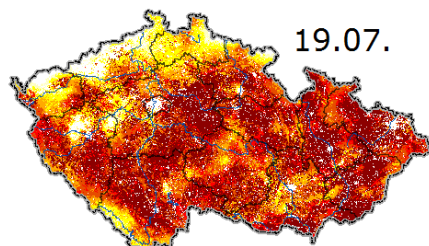
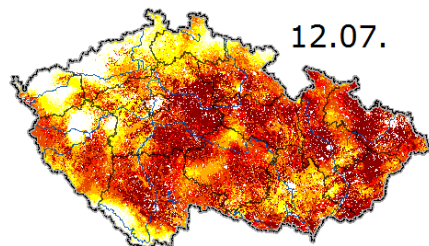
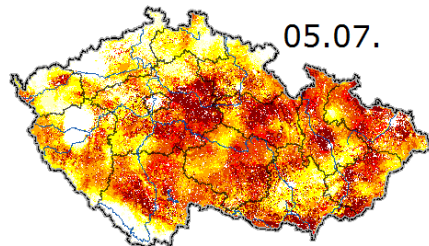
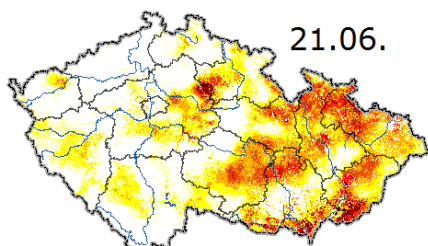
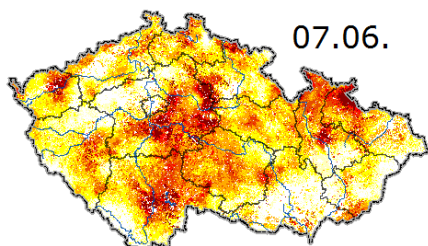
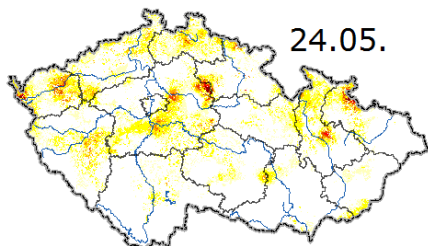
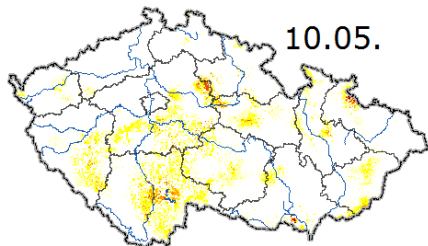
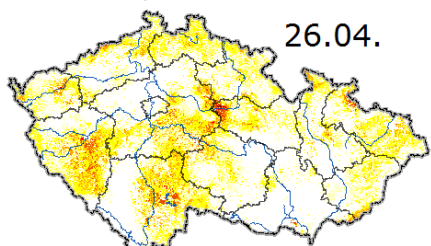
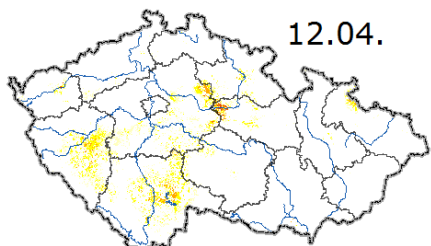
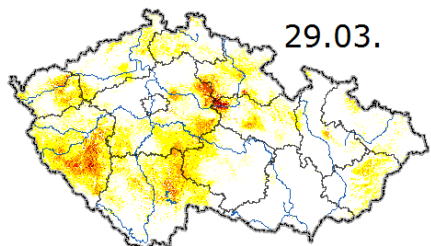
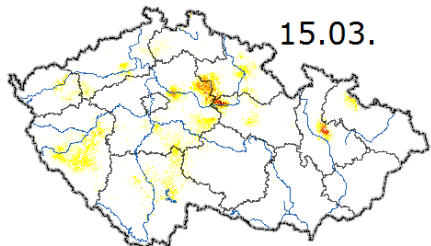
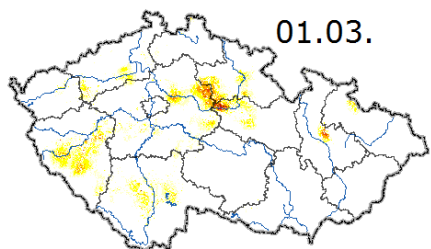
INTEGROVANÝ SYSTÉM SLEDOVÁNÍ SUCHA

2015

Intenzita sucha v půdním profilu (0-100 cm)

= odchylka půdní vlhkosti od obvyklého stavu během let 1961-2010 pro daný týden

1

Klimatická změna

2

Reakce lesa

3

Biomonitoring

2 Reakce lesa

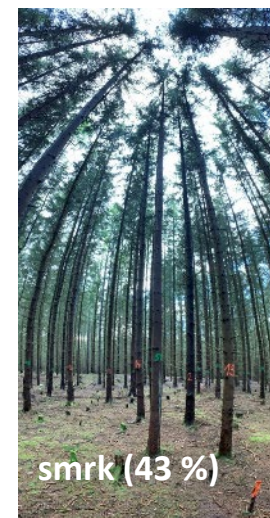
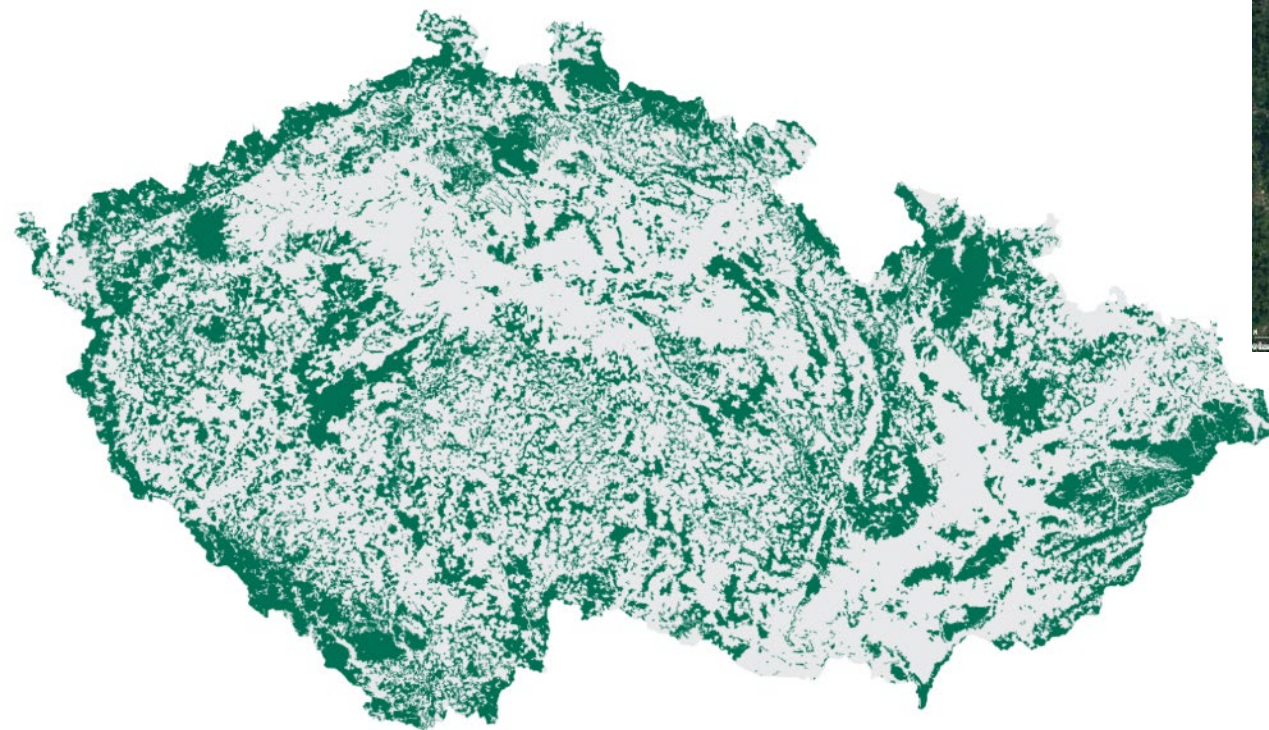
Změna dřevinné skladby

- Kombinace sucha a vysokých teplot vede ke zvýšené **mortalitě dřevin**
- Lesy jsou závislé na **dostupnosti vody**
- Lesní ekosystémy jsou citlivé na změnu **vodní bilance**
- Voda hraje ústřední roli ve fyziologických procesech rostlin a změny v její dostupnosti vedou ke strukturálním a funkčním změnám od jednotlivých buněk až po celé stromy
- Znalost těchto zákonitostí a procesů spojené se změnami v lese je klíčové pro **management lesa**

Forest cover

(Copernicus – CORINE Land Cover)

Současná dřevinná skladba

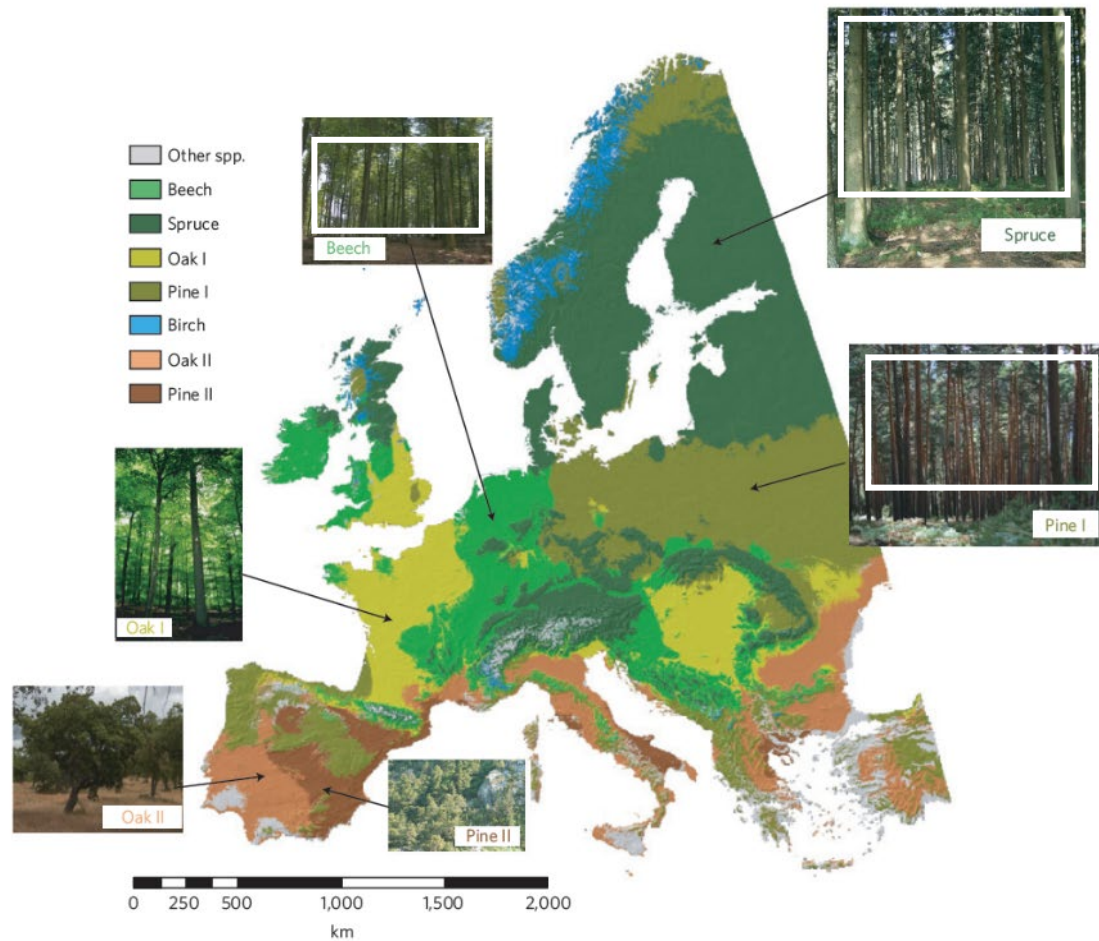
(podmínky odpovídající ekologickým požadavkům dřevin?)

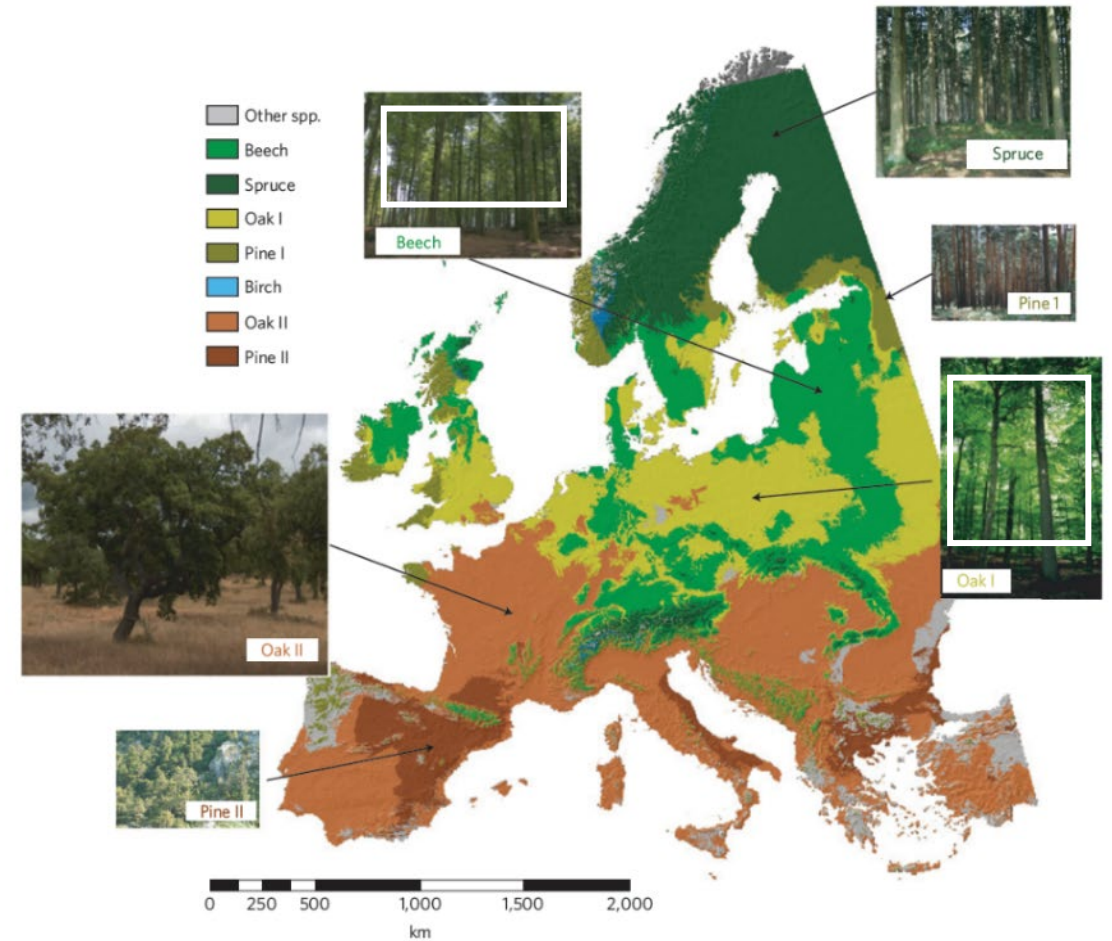
Současnost
1950-2000

Výhled
2070-2100

Figure 1 | Potential range of major tree species in Europe for the climate normal period (1950–2000). The size (area) of the pictures, showing typical aspects of forests dominated by the modelled species, approximately corresponds to the share of the total area in the climate normal period (birch not depicted). For an explanation of the tree species groups, see Methods.

Figure 2 | Potential range of major tree species in Europe for scenario A1B, CLM/ECHAM5—moderate warming (2070–2100). The size (area) of the pictures, showing typical aspects of forests dominated by the modelled species, approximately corresponds to the share of the total area in A1B (2071–2100; birch ~0.3%, not depicted).

Tree species	Shade tolerance		Drought (seedling)	Sensitivity		
	adult	young		Drought (mature)	Spring frost	Winter frost
<i>Pinus uncinata</i>	1	0		1	1	2
<i>Pinus nigra</i>	3	1		1	1	4
<i>Pinus cembra</i>	4	3		1	1	1
<i>Quercus robur</i>	2	1	2	2	3	3
<i>Quercus petraea</i>	3	2	2	2	3	4
<i>Pinus sylvestris</i>	1	1	3	2	1	2
<i>Quercus pubescens</i>	2	1		2	4	4
<i>Quercus cerris</i>	2	2		2	4	4
<i>Sorbus aria</i>	3	2		2	3	3
<i>Sorbus aucuparia</i>	2	2		2	1	2
<i>Acer campestre</i>	3	3		2	3	4
<i>Castanea sativa</i>	3	3		2	5	5
<i>Ulmus minor</i>	3	3		2	2	4
<i>Sorbus torminalis</i>	3	4		2	4	4

Leuschner, Meier (2018)

Reakce dřevin na půdní sucho – malá

●	5	very high
○	4	high
◐	3	moderate
◑	2	low
○	1	very low

Tree species	Shade tolerance		Drought (seedling)	Sensitivity		
	adult	young		Drought (mature)	Spring frost	Winter frost
<i>Tilia cordata</i>	4	3	2	3	3	3
<i>Acer pseudoplatanus</i>	4	4	2	3	3	4
<i>Carpinus betulus</i>	3	4	2	3	4	4
<i>Betula pendula</i>	1	1	4	3	1	2
<i>Malus sylvestris</i>	2	1		3	4	4
<i>Populus tremula</i>	2	2		3	1	2
<i>Acer platanoides</i>	4	4		3	3	4
<i>Sorbus domestica</i>	4	4		3	4	4
<i>Tilia platyphyllos</i>	4	4		3	3	4
<i>Ulmus glabra</i>	4	4		3	2	4

Leuschner, Meier (2018)

Reakce dřevin na půdní sucho – střední

●	5	very high
○	4	high
◉	3	moderate
◊	2	low
○	1	very low

Tree species	Shade tolerance		Drought (seedling)	Sensitivity		
	adult	young		Drought (mature)	Spring frost	Winter frost
Fraxinus excelsior	3	4	4	4	5	4
Abies alba	5	5	4	4	5	3
Fagus sylvatica	5	5	4	4	5	4
Larix decidua	1	0		4	3	1
Populus alba	2	3		4	3	4
Prunus padus	3	3		4	4	3
Ulmus laevis	4	4		4	2	4
Picea abies	4	3	5	5	3	2
Betula pubescens	1	1		5	1	2
Alnus incana	3	2		5	2	2
Alnus glutinosa	3	3		5	3	3
Populus nigra	2	3		5	2	3
Salix alba	2	3		5	2	4
Salix fragilis	2	3		5	2	4

Leuschner, Meier (2018)

Reakce dřevin na půdní sucho – velká

●	5	very high
○	4	high
◐	3	moderate
◑	2	low
○	1	very low

1
Klimatická změna

2
Reakce lesa

3
Biomonitoring

3 Biomonitoring

Podmínky prostředí a reakce dřevin

- **Volba dřevin** podle citlivosti na změny prostředí (sucho) – **SM, BO, BK, DB**
- Růstová reakce dřevin = přímý indikátor stresových faktorů (např. degradace stanovišť nebo změna klimatu)
- Růstová reakce = okamžitá změna = real-time biomonitoring (aktuální analýza)
- Sledování **změny růstové reakce** vyžaduje stanovení referenčního stavu = **dlouhodobý normál**
- Dlouhodobé údaje o stavu ekosystému před (významným) narušením životního prostředí (retrospektivní analýza)
- **Reference** pro budoucí hodnocení

Motivace pro biomonitoring lesních ekosystémů v reálném čase

Produkty DPZ

DendroNetwork

Klimatická změna

- Zvyšující se teploty
- Měnící se srážkové poměry
- Extrémní povětrnostní jevy
- Škůdci a choroby

Tradiční metody monitoringu

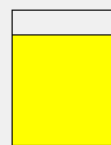
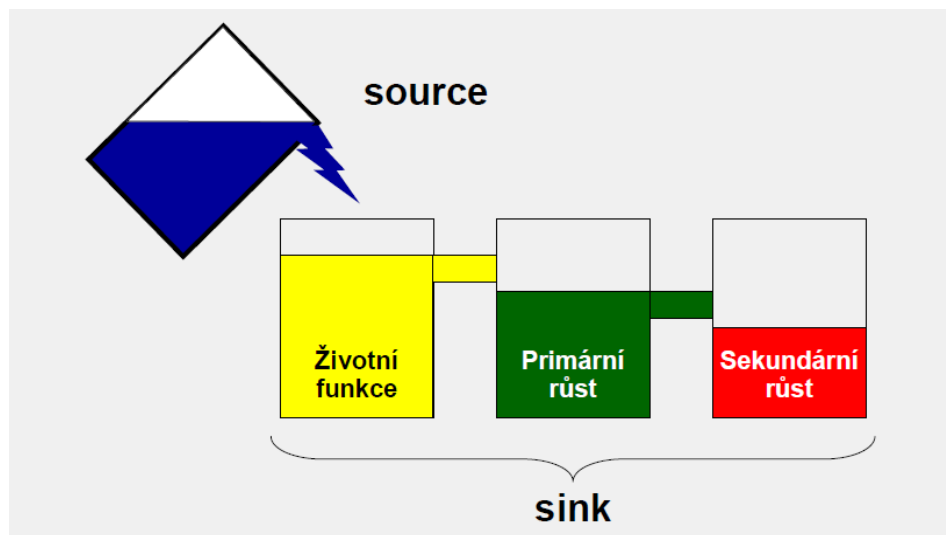
- Přerušované hodnocení
- Omezený rozsah údajů
- Opožděná reakce

Průběžné monitorování lesa v reálném čase

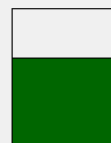
- Průběžný sběr dat
- Komplexní poznatky o datech
- Téměř okamžitá analýza

Růstová reakce dřevin

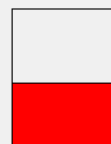
Životní funkce

- respirace, obnova pletiv

Primární (dlouživý) růst

- listy, prýty, kořeny
- postupně *přestávají* být konzumenty a *produkuji*

Sekundární (radiální, tloušťkový) růst

- větve, kmen, kořeny
- ukládání *přebytečných* asimilátů, vždy *konzumenti*

Primární růst

- ... koruna, listoví, prýty
- ... produkty **DPZ**

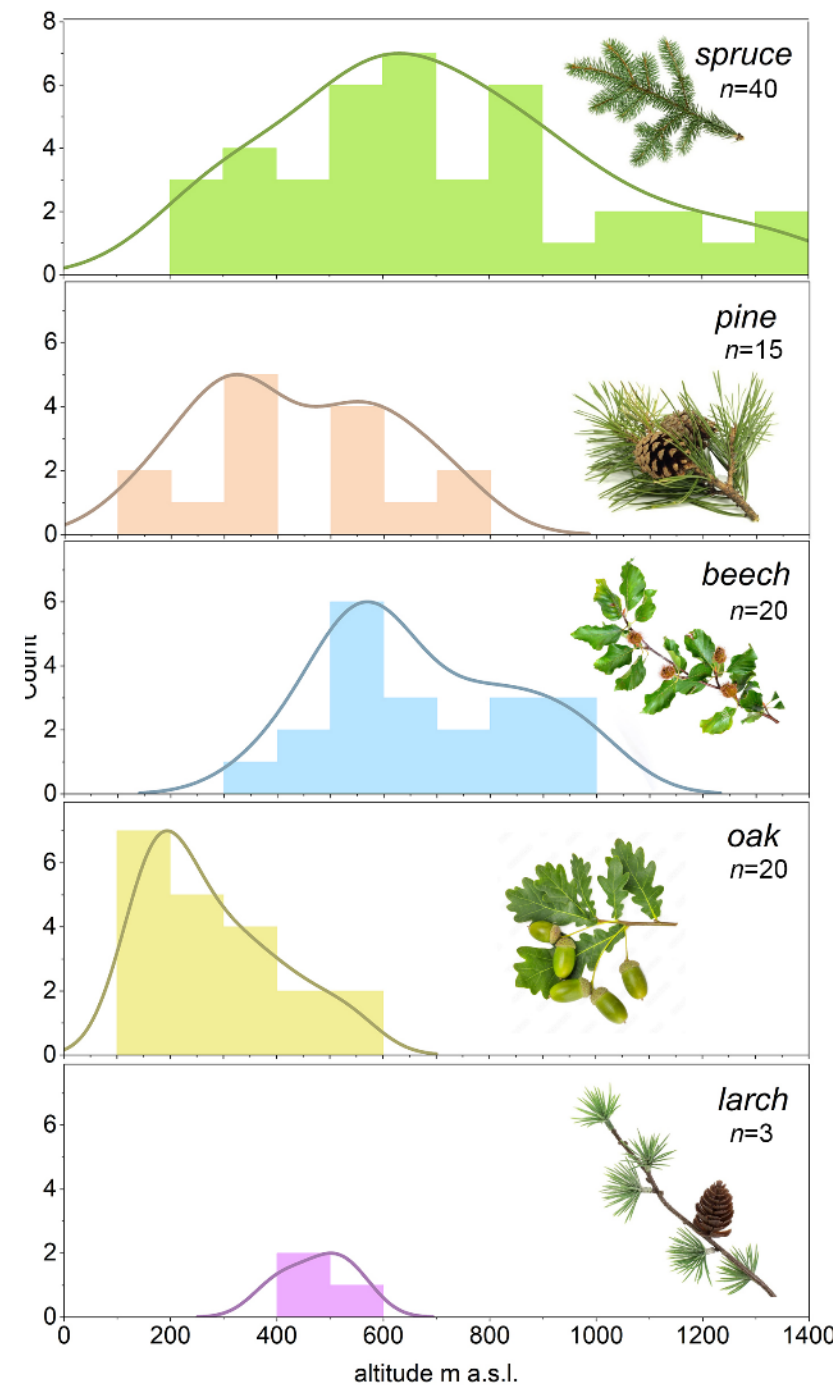
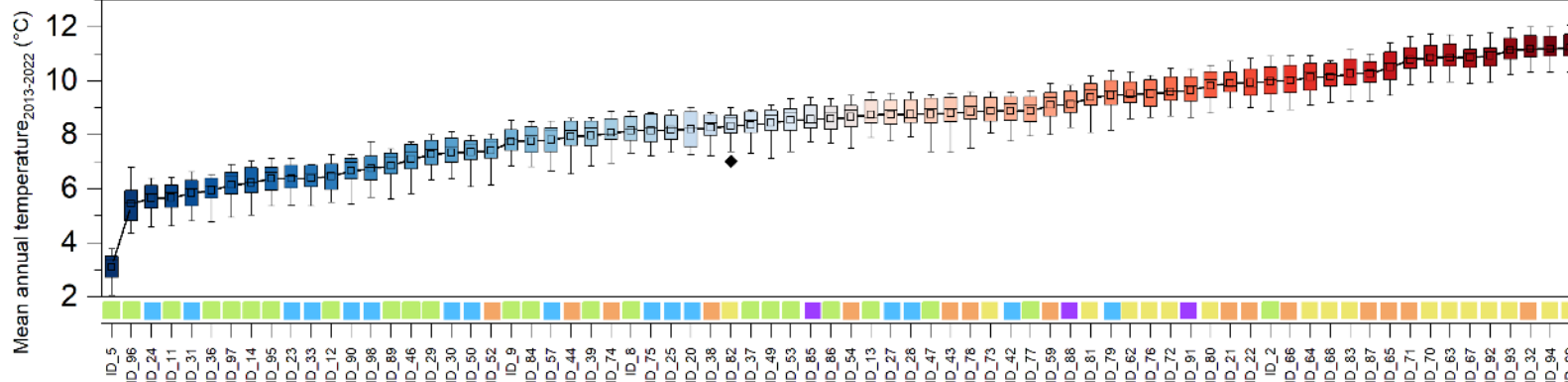
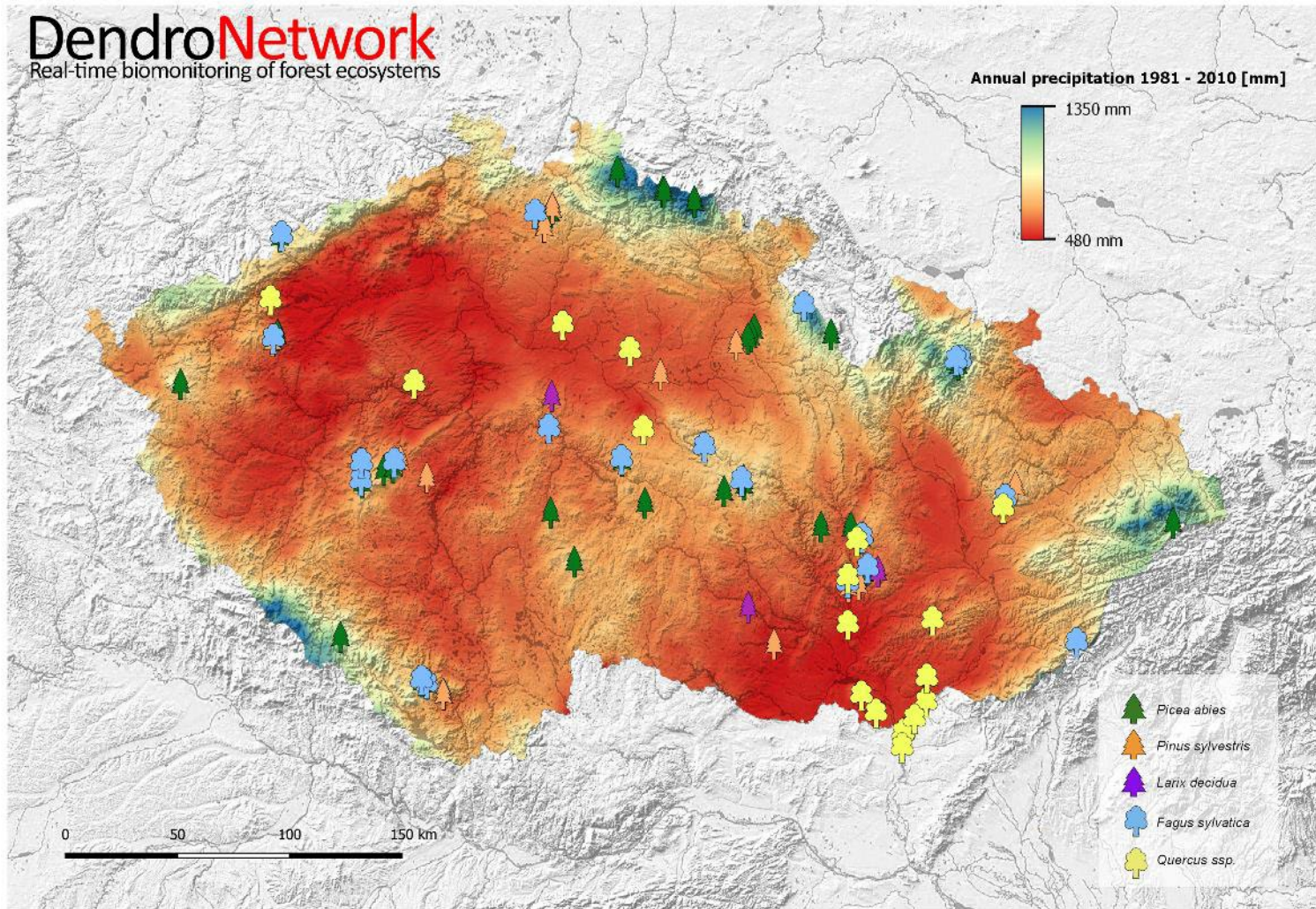
Sekundární růst

- ... kmen
- ... inventarizace
- ... ekonomika
- ... nejcitlivější indikátor
- ... **DendroNetwork**

DendroNetwork

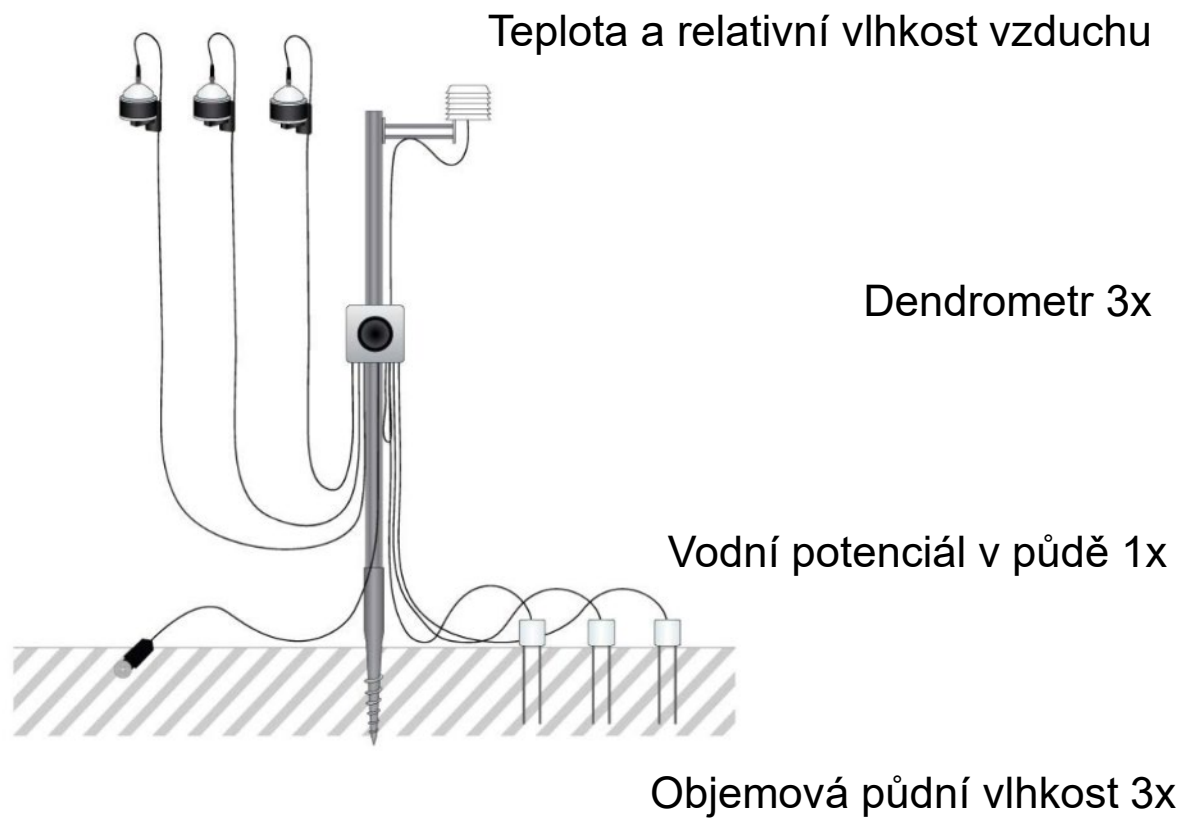
Real-time biomonitoring of forest ecosystems

DendroNetwork

- On-line stanice (172 ploch)
- Off-line stanice (20 ploch)

EMS33S

DR26P

TEROS 21

CS616

Odesílání dat 0:00; 12:00

Near-real time products

Diagram toku dat v rámci sítě Dendro NETWORK

www.dendronet.cz

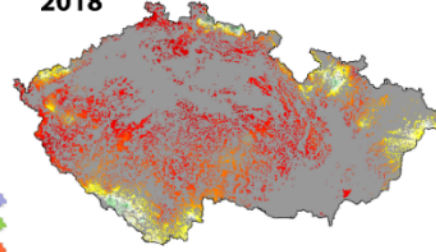
**Upscaling
na národní
úroveň**

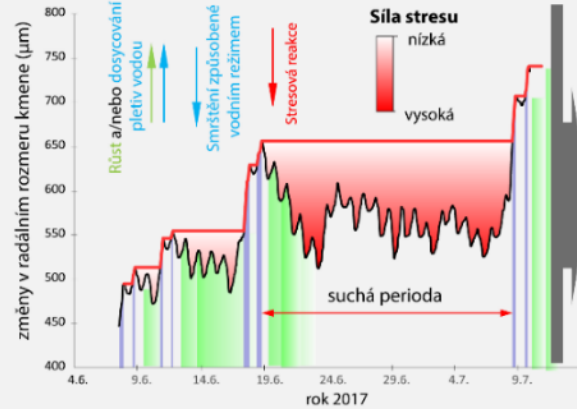
- Růst dřeva
- Ukládání uhlíku
- Vodní režim
- Stresová reakce

Vizualizace dat (v reálném čase)

2018

Index ročního přírůstu smrkových porostů
 0,0 1,0 2,0

- Růst dřeva
- Ukládání uhlíku
- Vodní režim
- Stresová reakce

Monitoring
kvality dat

**Cloudové
uložiště**

Měřené parametry

- radiální rozměr kmene
- relativní vlhkost vzduchu
- teplota vzduchu
- teplota půdy
- vodní potenciál půdy
- vlhkost půdy

Dlouhodobé
serie měření
DENDROMETR

Retrospektivní
analýza růstu
Dendrochronologie

Produkce dříví

Ukládání uhlíku

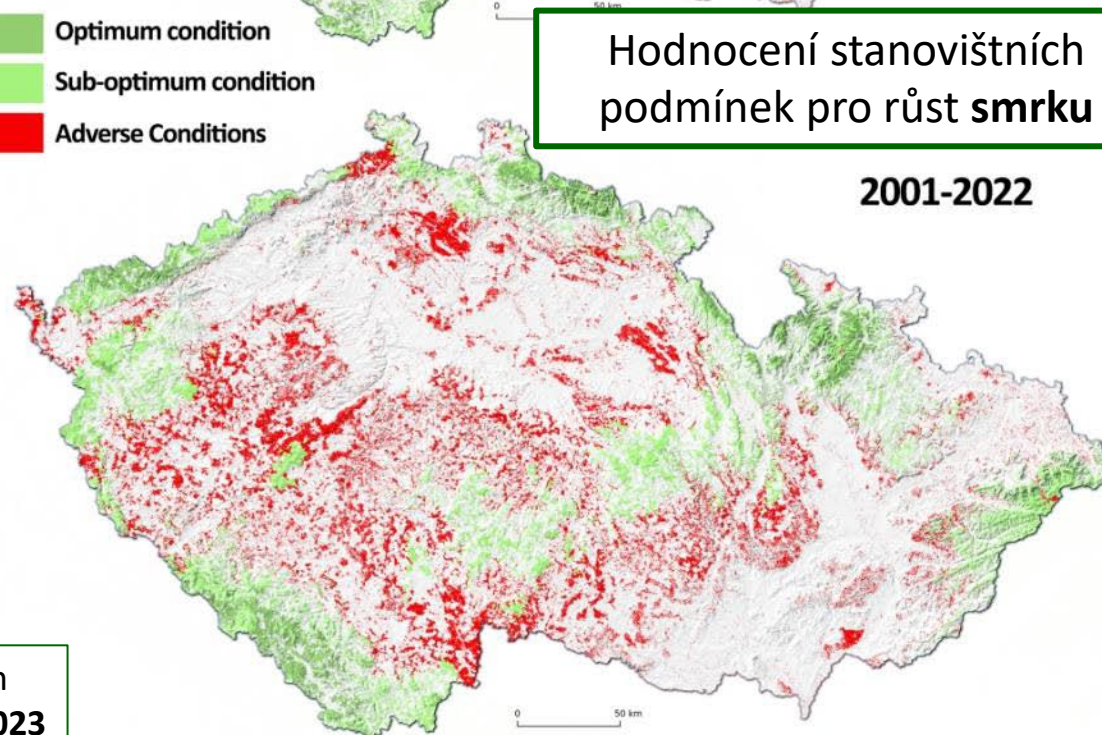
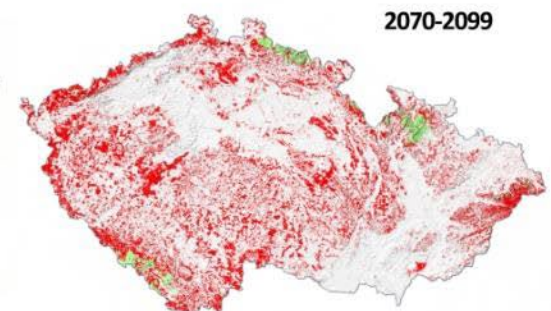
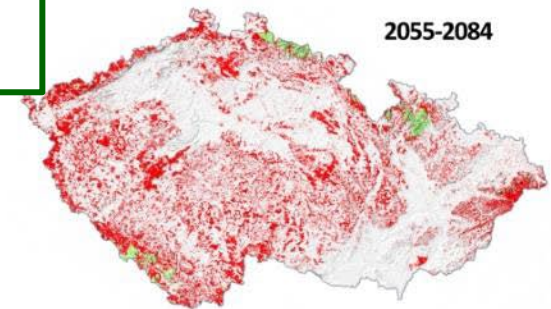
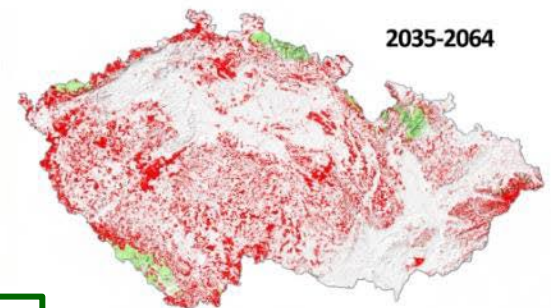
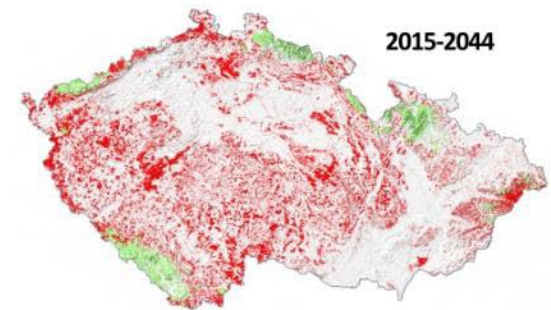
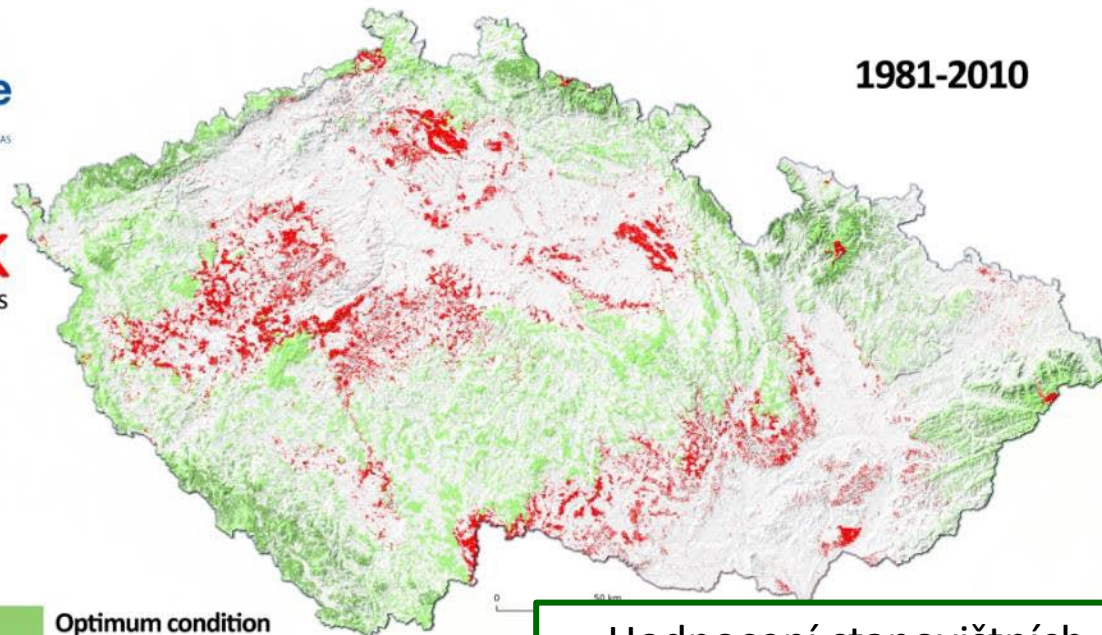
Vodní režim

Indikátor stresu suchem

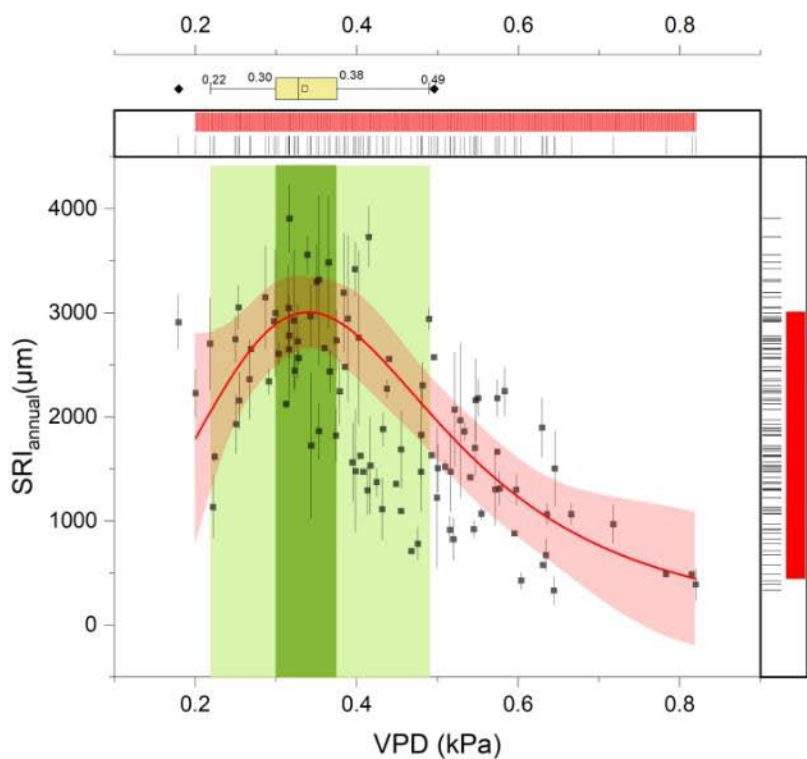

DendroNetwork
Real-time biomonitoring of forest ecosystems

Hodnocení stanovištních podmínek pro růst smrku

- Optimum condition
- Sub-optimum condition
- Adverse Conditions

Vztah mezi tloušťkovým přírůstem **smrku** a sytostním doplňkem pro lokality DendroNetwork v letech **2016-2023**

1981-1990

1991-2000

Plnění produkční funkce smrku v jednotlivých letech (1981-2022)

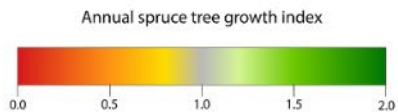
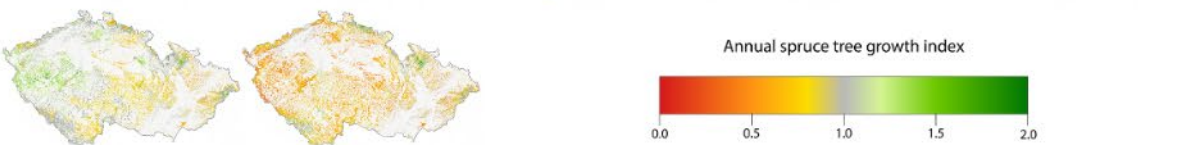
2001-2010

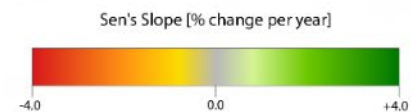
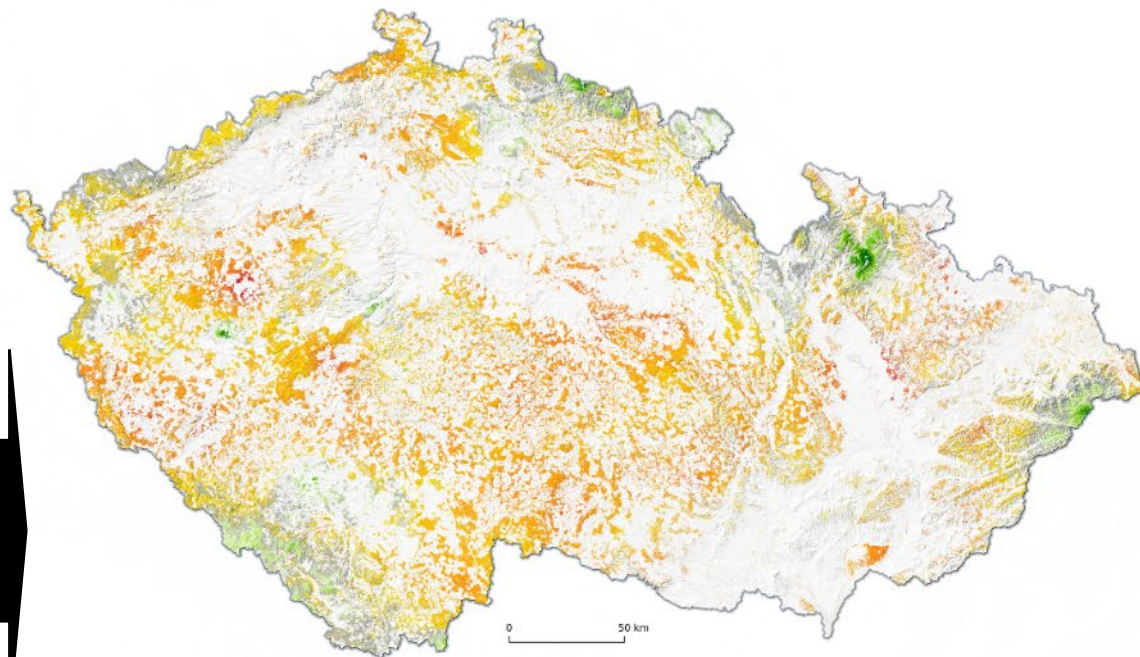
2011-2020

2021+

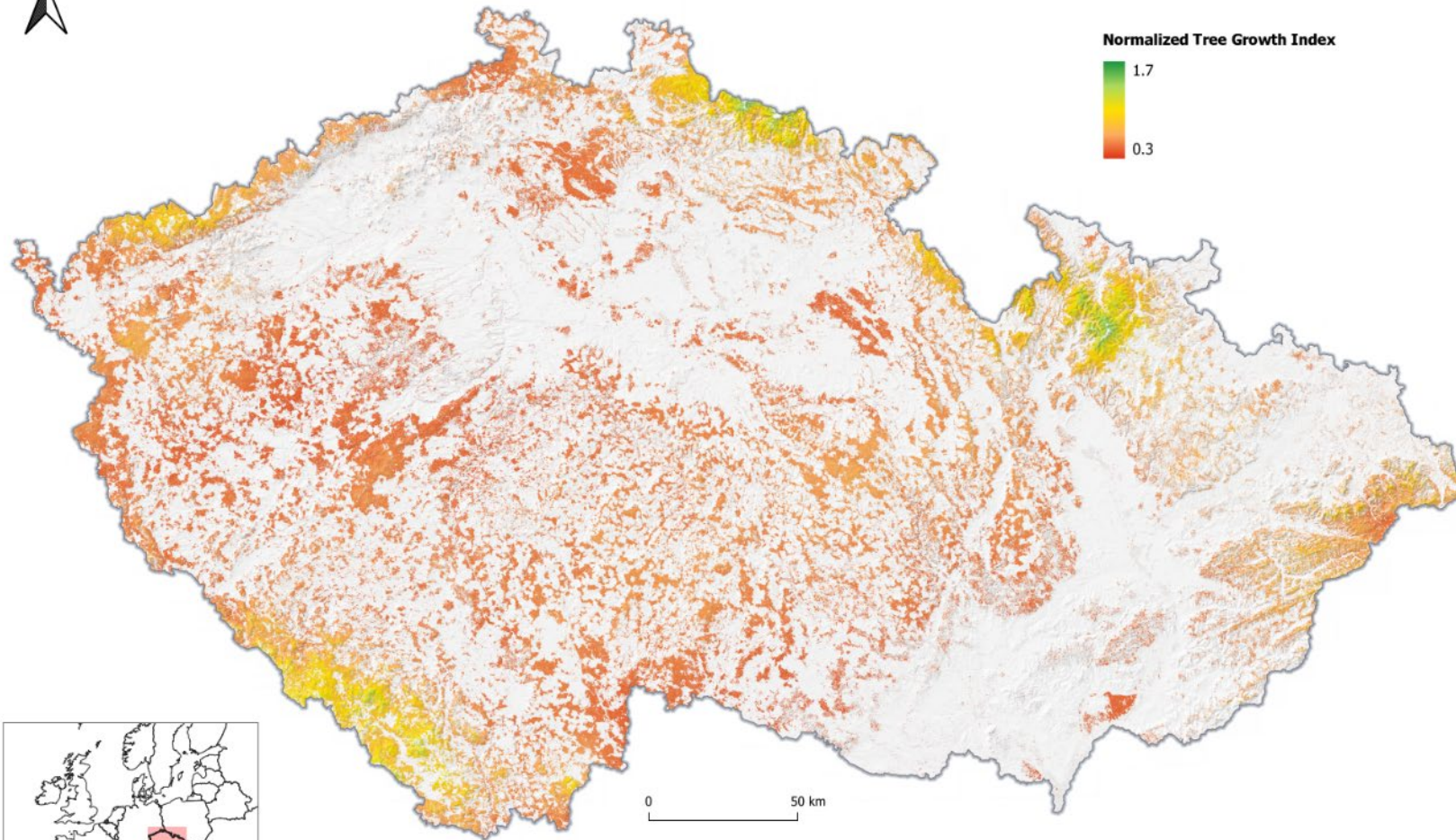

Trend produkční funkce smrku (2001-2022)

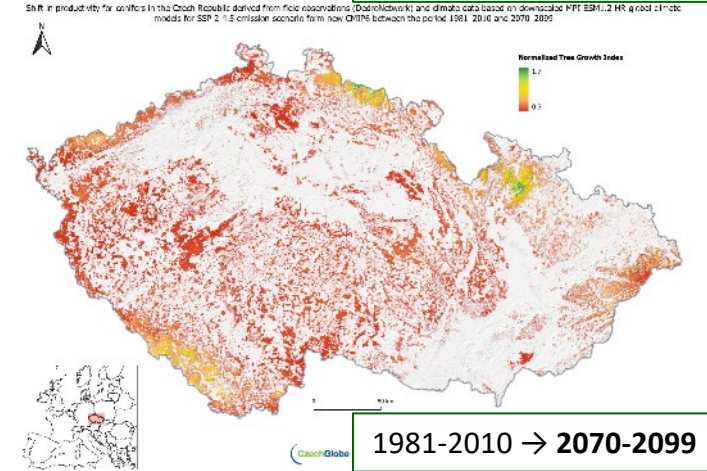
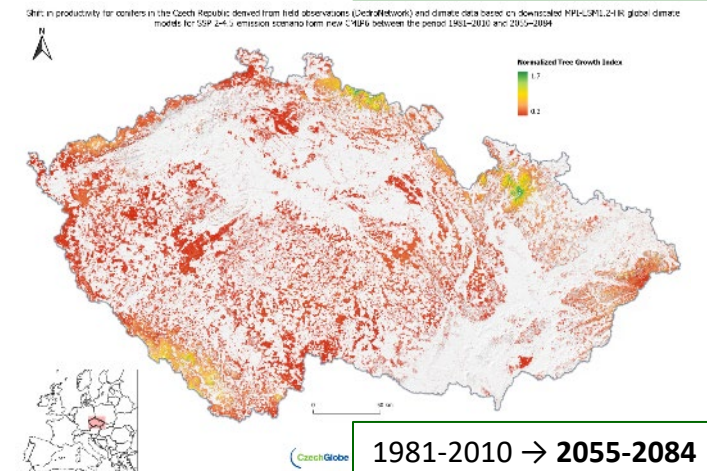
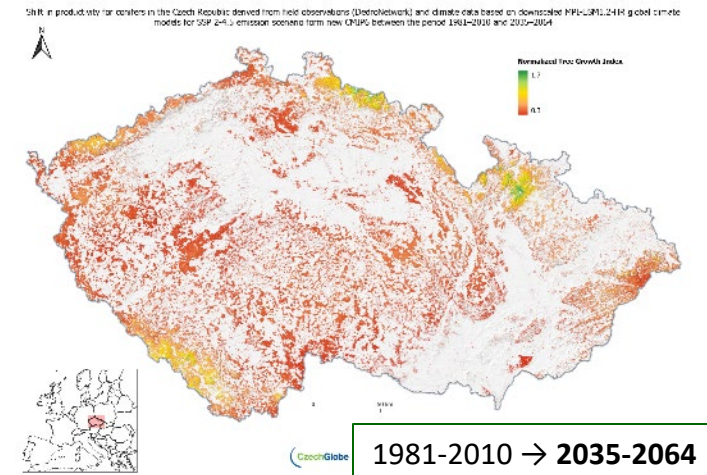

Změna produkční funkce smrku mezi obdobími 1981-2010 a 2015-2044 (DendroNetwork)

Iceland
Liechtenstein
Norway grants

Specialised map with technical/scientific content – the result of TAČR Kappa project T001000345 "Forest functions in the past, present and future - what can society expect from forests under climate change?" Map is available at the project website <https://forest4future.czechglobe.cz/>.

ShR in productivity for conifers in the Czech Republic derived from field observations (DendroNetwork) and climate data based on downscaled RCP-2.6 (RCP-2.6) global climate models for SSP 2-4.5 emission scenario from new CMIP6 between the period 1981-2010 and 2035-2064

ShR in productivity for conifers in the Czech Republic derived from field observations (DendroNetwork) and climate data based on downscaled RCP-2.6 (RCP-2.6) global climate models for SSP 2-4.5 emission scenario from new CMIP6 between the period 1981-2010 and 2055-2084

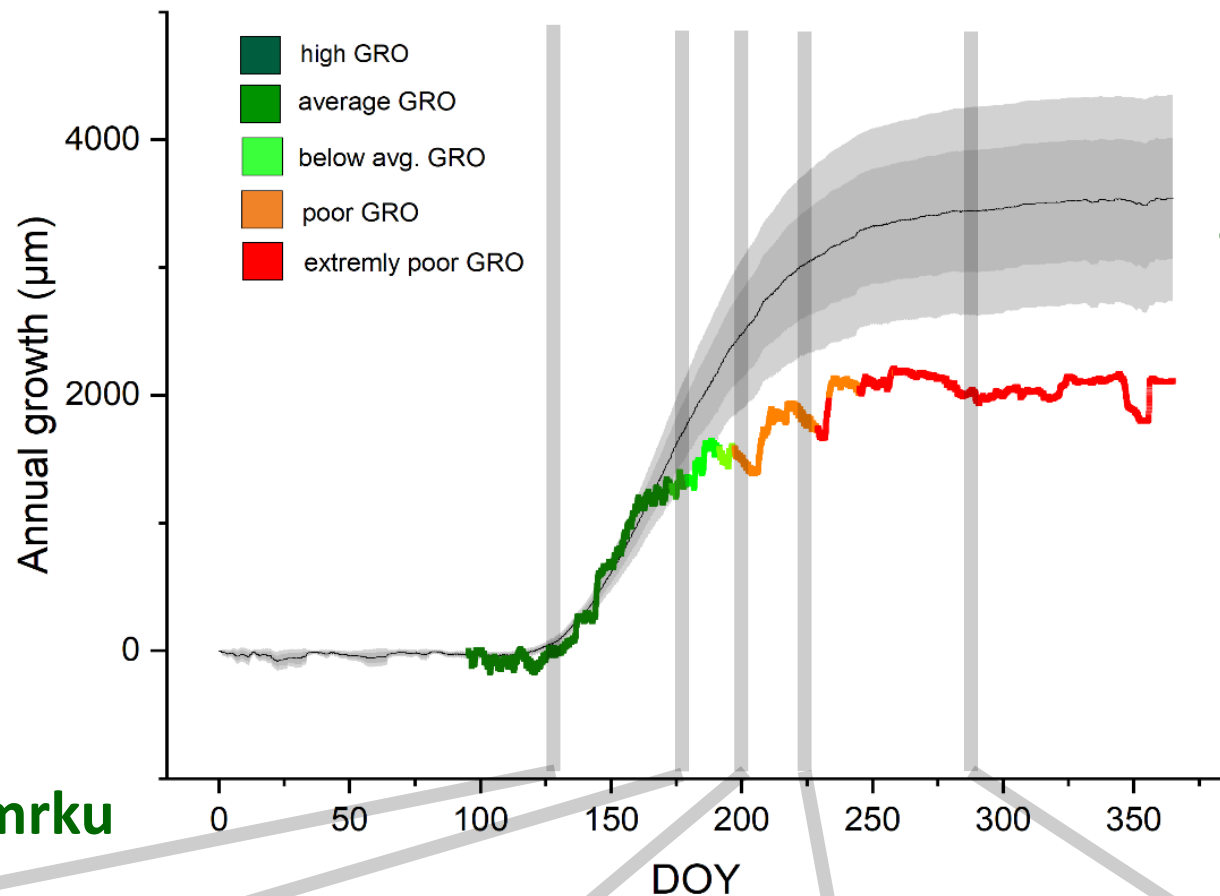
ShR in productivity for conifers in the Czech Republic derived from field observations (DendroNetwork) and climate data based on downscaled RCP-2.6 (RCP-2.6) global climate models for SSP 2-4.5 emission scenario from new CMIP6 between the period 1981-2010 and 2070-2099

Průběžný monitoring lesa v reálném čase

- velké prostorové a časové rozlišení
růstové reakce dřevin

<http://dendronet.cz>

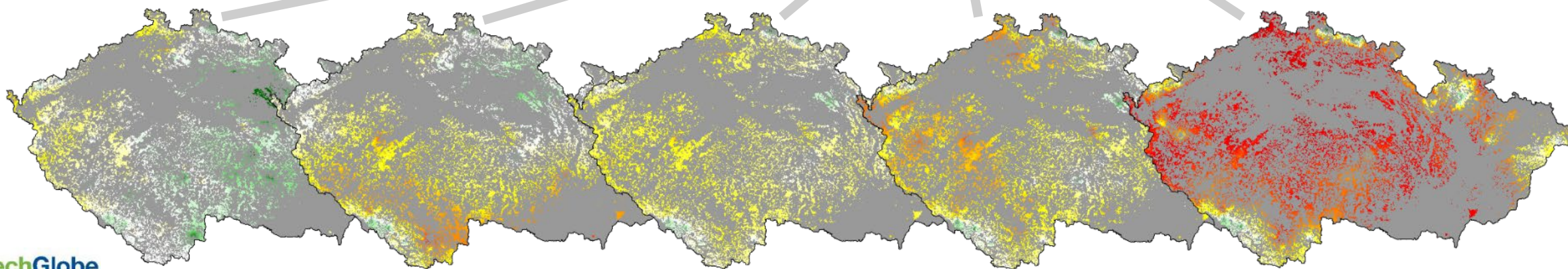

Produkce dříví / Sekvestrace uhlíku

Dlouhodobý normál tloušťkového přírůstu smrku na daném stanovišti (2000-2024)

- šedě podbarvené oblasti označují 5-95% percentil (světle šedá) a 25-75% percentil (tmavě šedá)

Produkční schopnost smrku

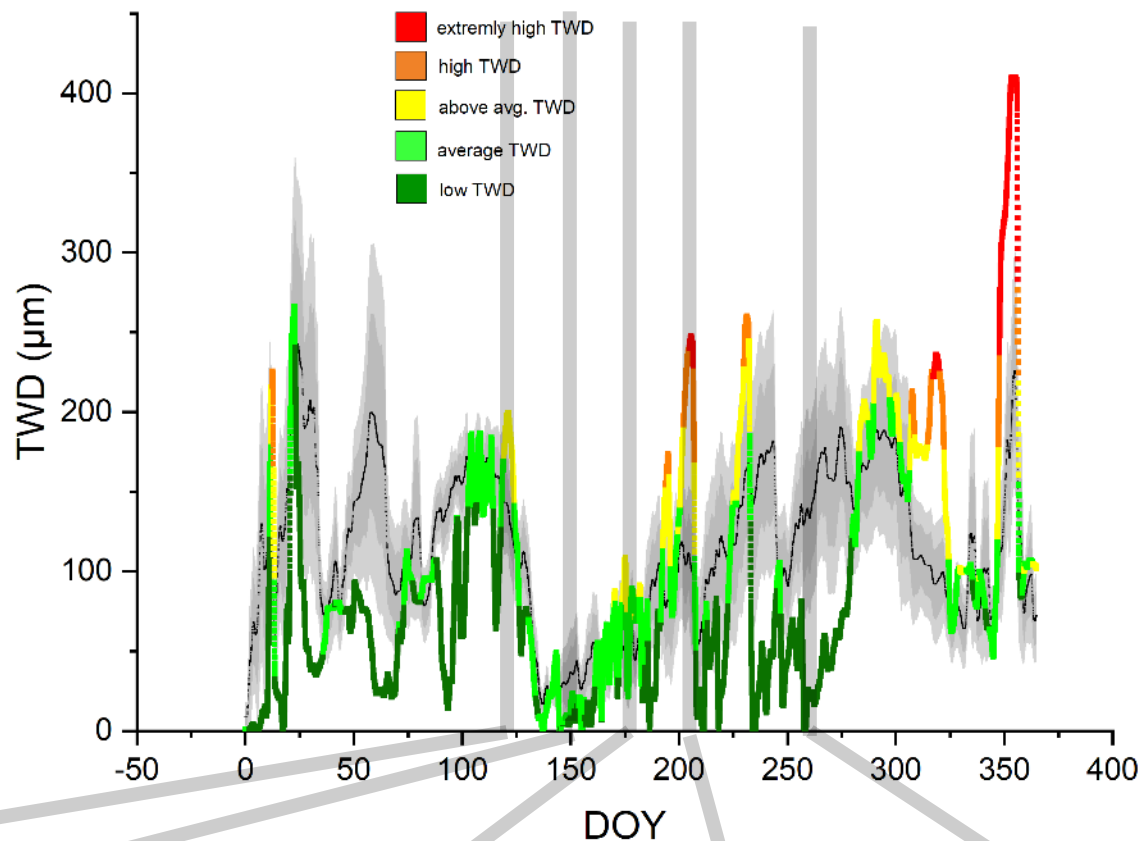

Průběžný monitoring lesa v reálném čase

- velké prostorové a časové rozlišení vodního deficitu dřevin

<http://dendronet.cz>

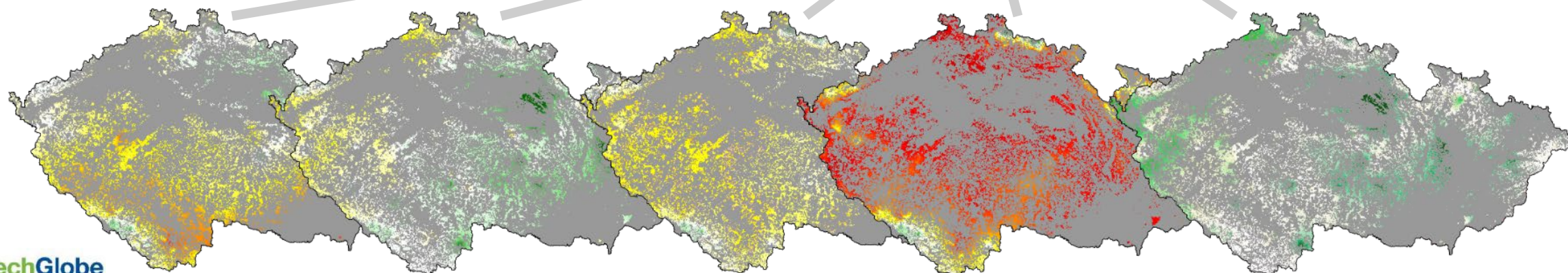
Vodní deficit smrku

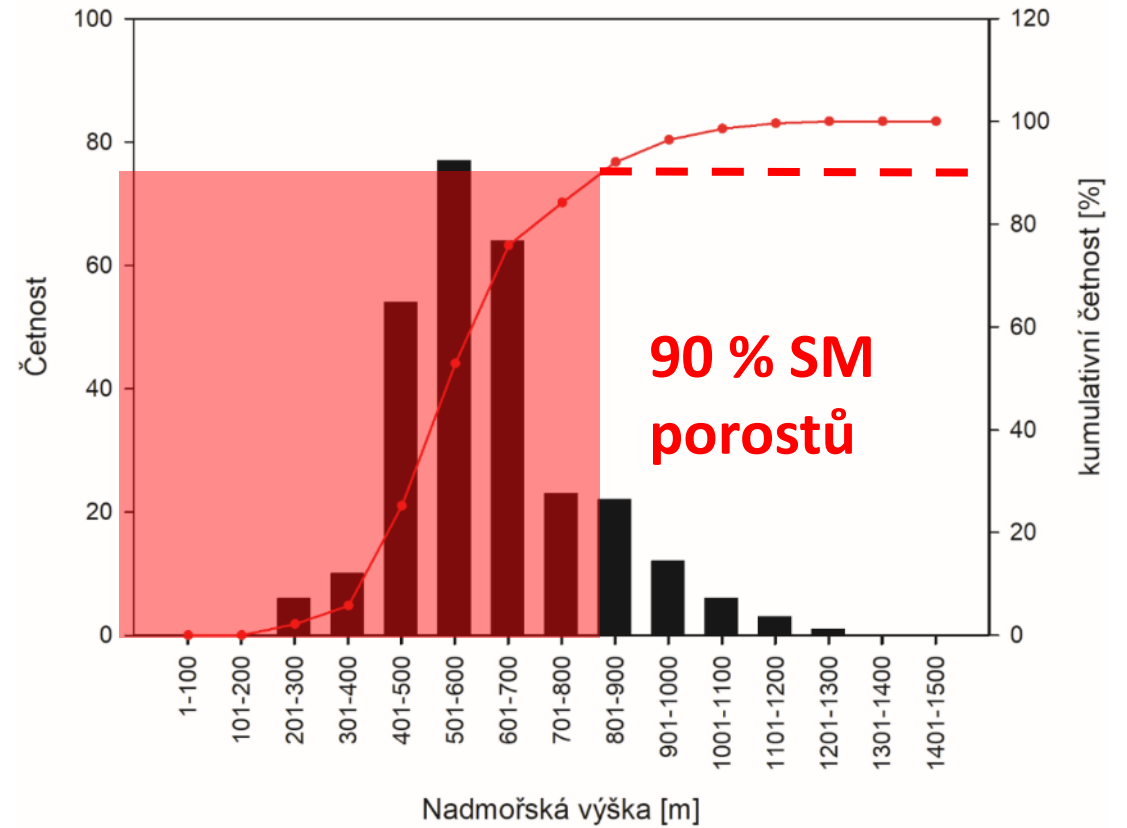
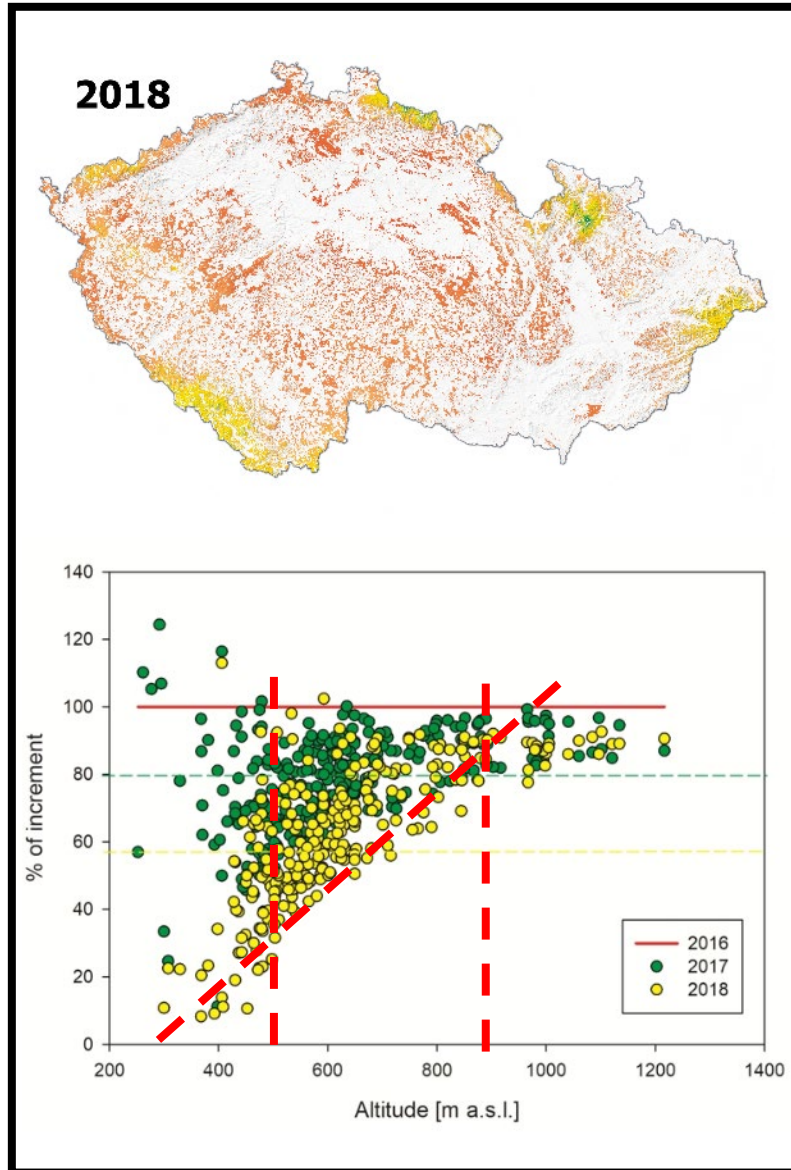
Stres suchem / Nedostatek vody

Dlouhodobý normál deficitu vody smrku na daném stanovišti 2000-2024

- šedě podbarvené oblasti označují rozsah 5-95 % percentilu (světle šedá) a 25-75 % percentilu (tmavě šedá)

Kolik procent SM porostů bylo ovlivněno suchem 2018?

Altitude – nadmořská výška, % of increment compared to year 2016 – procento přírůstu vztahené k roku 2016

Finanční aspekty sucha 2018

Průměrný roční přírůst dříví (hroubí) **smrku** zteplého odhadován na základě šetření Národní Inventarizace Lesů v prvním (2001 – 2004) a druhém (2011 – 2014) cyklu za celou Českou republiku činí:

14,34 milionů m³.rok⁻¹

Produkce díky nepříznivým klimatickým podmínkám v roce 2018 klesla na:

61 %

Jedná se tedy o pokles přírůstu dřeva o více než:

5,59 milionů m³

x

Průměrná cenu dřeva pro rok 2018:

1105,- Kč.m⁻³

=

Přímý efekt sucha 2018 na produkci SM dříví v rámci České republiky

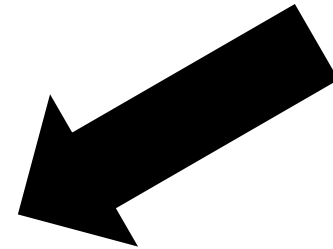
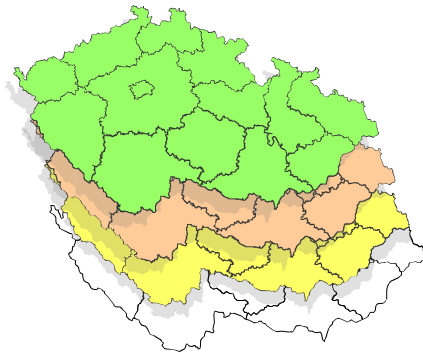
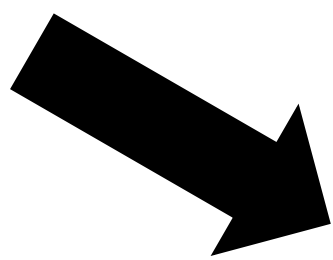
6,18 miliard Kč

Komplexní biomonitoring = pozemní šetření + DPZ

Dendrometr

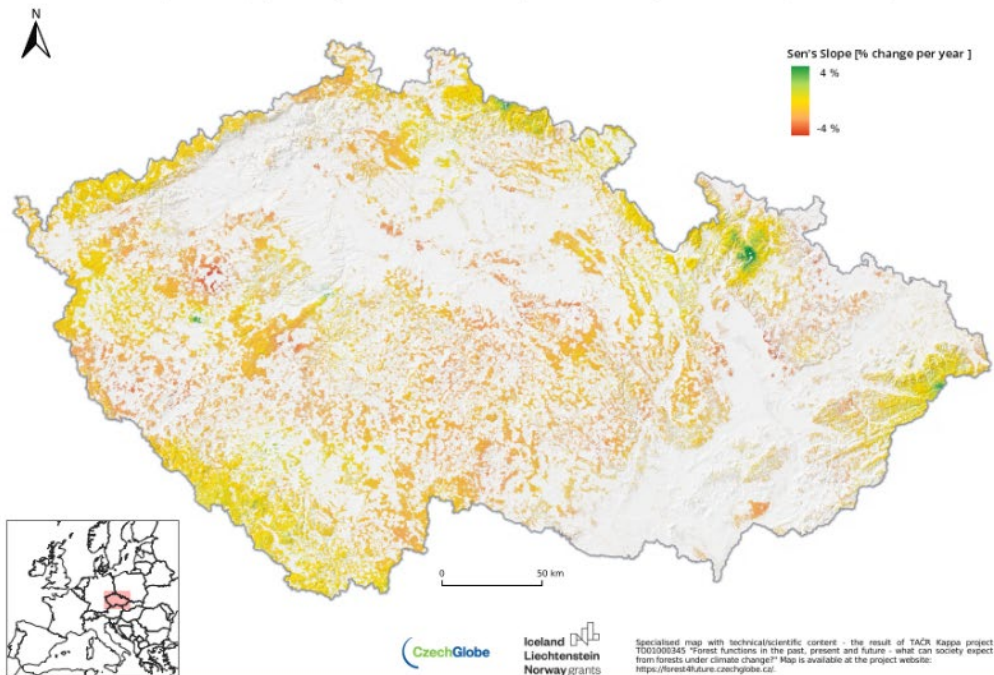
MODIS satellite

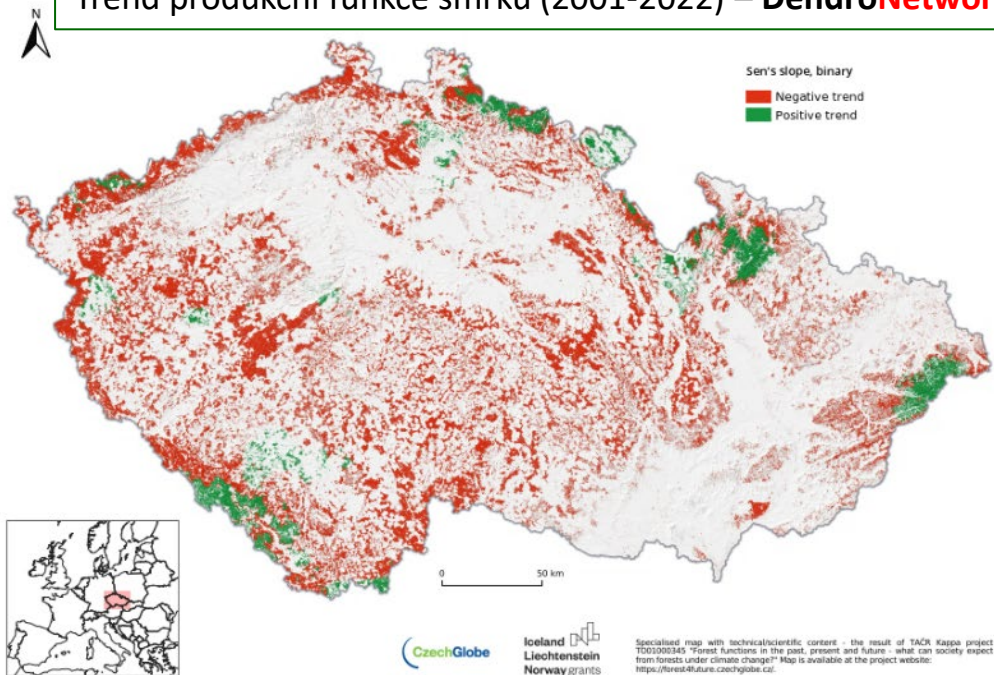
Mapy produkčních funkcí vybraných druhů dřevin v ČR

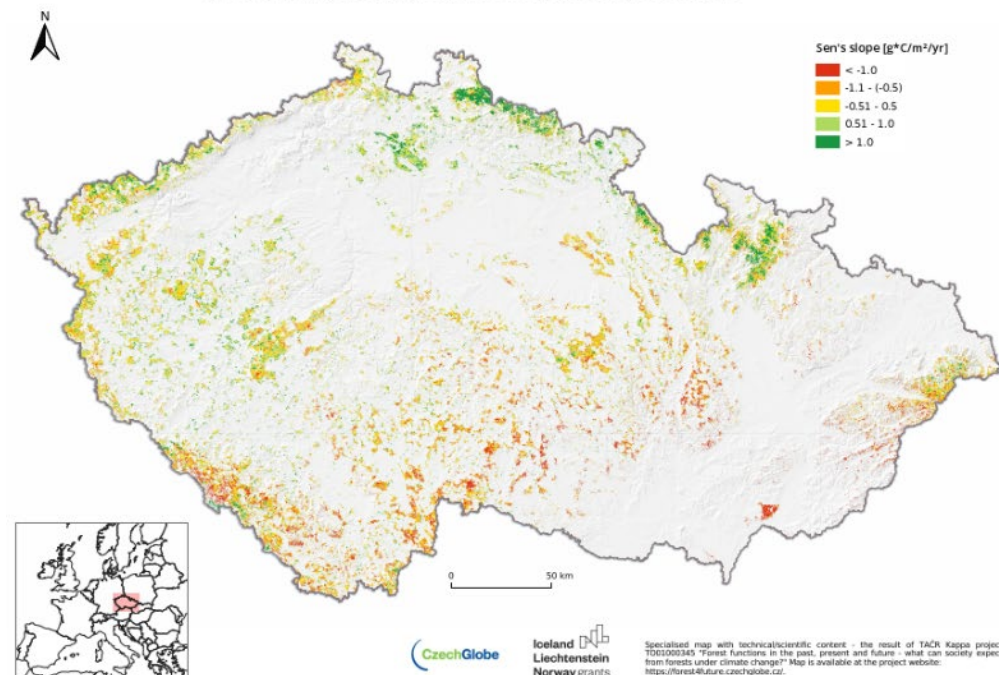
Trends (2001 - 2022) of productivity for conifers in the Czech Republic derived from ground observations (DedroNetwork)

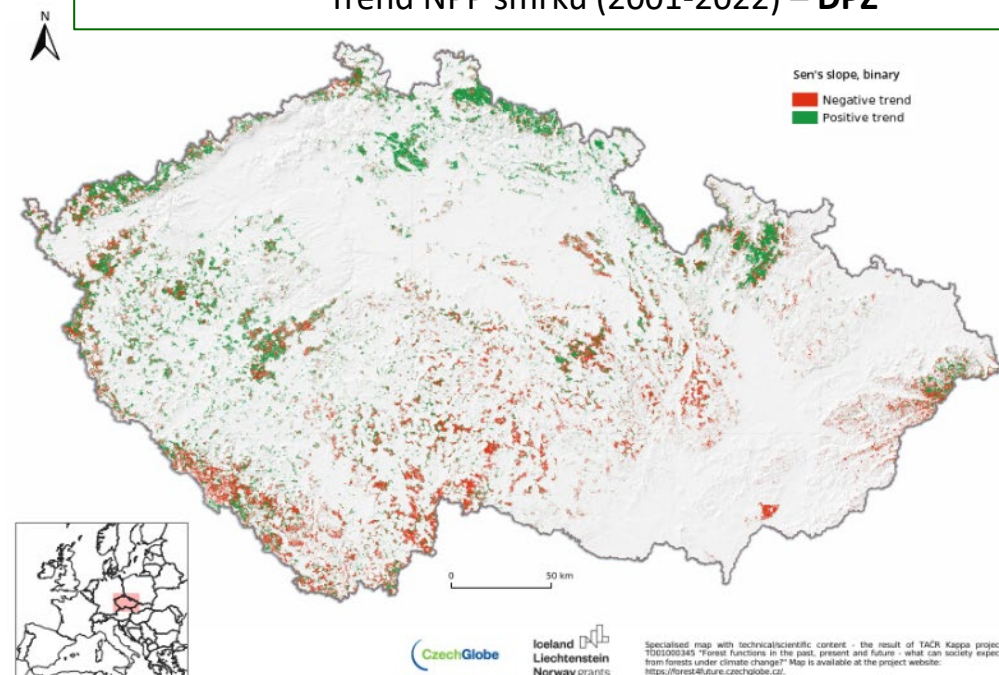
Trend produkční funkce smrku (2001-2022) – DendroNetwork

Trend of Net Primary Productivity, Coniferous Forest, 2001 to 2022, Czech Republic

Trend NPP smrku (2001-2022) – DPZ

<http://dendronet.cz>

krejza.j@czechglobe.cz

DendroNetwork

Real-time biomonitoring of forest ecosystems

Jan Krejza, Jan Světlík, Petr Horáček, Martin Benc, Sergei Mikhailov, Ondřej Nezval, Lucia Petrovičová, Marko Stojanovič, Lukáš Vlachovič, Roman Zweifel, Matthias Haeni, Eva Dařenová, Ladislav Šigut, Lucie Homolová, Marek Fajstavr, Janko Arsič, Michal Bellan, Jiří Kučera, Michal V. Marek

Čím tedy přispívá biomonitoring k pochopení reakce lesů na klimatickou změnu?

DendroNetwork
Real-time biomonitoring of forest ecosystems

je klíčovým nástrojem pro moderní lesnický sektor, umožňuje lépe rozumět a reagovat na výzvy současného lesnictví.

1. Sledování vitality lesů

- **Popis:** DendroNetwork umožňuje průběžné sledování vitality pomocí dendrometrů
- **Význam:** Rychlá identifikace stresových faktorů (např. sucha, škůdci) umožňuje včasné zásahy a minimalizaci škod.

Čím tedy přispívá biomonitoring k pochopení reakce lesů na klimatickou změnu?

2. Předpověď vývoje Lesů

- **Popis:** Dlouhodobá data z DendroNetworku poskytují cenné informace o trendech růstu a vlivu klimatických změn.
- **Význam:** Lepší plánování lesnického hospodaření a adaptace na změnu klimatu.

3. Podpora udržitelného Lesnictví

- **Popis:** DendroNetwork poskytuje data pro vědecký výzkum a podporu politik pro udržitelné lesnictví (*Programové prohlášení vlády 2022 = biomonitoring reakce lesů*).
- **Význam:** Zlepšení praxí založených na důkazech zvyšuje produktivitu a vitalitu lesních ekosystémů.

4. Vzdělávání

- **Popis:** Biomonitoring podporuje vzdělávání a školení lesnických odborníků.
- **Význam:** Vyškolení pracovníci jsou klíčoví pro implementaci inovativních přístupů v lesním hospodářství.

Lesy v čase změny: Biomonitoringem k pochopení reakce lesů

Jan Krejza & Petr Horáček

XXV. konference SVOL
Hotel Tři Věžičky – Střítež u Jihlavy 11, 23.4. 2024